filatelistengroep

Het Baltische Gebied

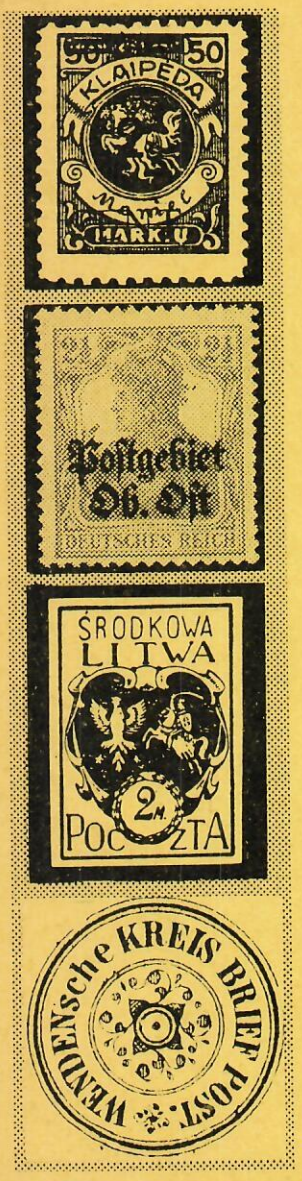

FILATELISTENGROEP "HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Algemene leiding:
R.W. van Wijnen,
Groenendaal 31B,
3011 SL Rotterdam.
tel. 010 - 4140859

Vice-voorzitter:
S. Reurich,
Bremstraat 80,
6813 EN Arnhem,
tel. 085 - 512498

Secretaris/Penningmeester
A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 05255 - 3124

Lidmaatschap:
f 20,– per jaar.

Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding *f* 10,– gevraagd naast het lidmaatschapsgeld. Voor leden buiten de Benelux bedraagt het lidmaatschap *f* 30,– per jaar. Dit in verband met de hoge portokosten.

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voorzover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor *f* 7,50 per stuk, verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voorzover voorradig, zijn verkrijgbaar à *f* 5,– per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v. Filatelistengroep 'Het Baltische gebied' te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: zaterdag 28 september 1991 in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen. Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct?
Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorgdragen!

Het Baltische Gebied,
Nr. 18, juli 1991

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

onderwerp:	*auteur/bron:*
Nieuwe leden/Nieuwe literatuur	3
Beste mensen	R. van Wijnen / 4
Verslag van de bijeenkomst van 6 april 1991	W. Muller / 5
Officiële toelating tot de bond	H.W.M. Hopman / 7
Advertenties	8
Retrograde lijst van de plaatsstempels van Estland	R.W. Reuderink /10
De geschiedenis van Litauen op de postzegels	J.H. van Peursem / 22
Cholera-post en de baltische staten	A. de Bruin / 35
De Letse briefkaarten, een afgesloten hoofdstuk? II	H. von Hofmann / 45
De Letse briefkaartformulieren, 1918-1922	N. Jākimovs / 46
De eerste envelop van Letland	N. Jākimovs / 53
Recensies	J. van Heeswijk / 55
Ontvangen, gelezen en te lezen	R. van Wijnen / 56
De bij dit blad gevoegde plattegrond	J. Geux / 59

Nieuwe leden:

- Per 9 november 1990:
  de Heer L. Wijnkamp, H. Cleyndertweg 533, NL-1025 DW Amsterdam
- Per 8 januari 1991:
  de Heer A. Nieuwenhuizen, Klagerstuin 96, NL 1689 JT Zwaag
- Per 14 januari 1991:
  de Heer P. von Sengbusch, Klaus Harmstraße 85, D-2240 Heide
- Per 3 februari 1991:
  de Heer R. Van Rompay, Tiendagwandlaan 55, B-1200 Brussel
  De Heer Van Rompay is ondervoorzitter van de 'Studiegroep Vervalsingen' in België en houdt zich uit dien hoofde (maar tot nu toe nog niet indringend) ook bezig met de vervalsingen van de baltische staten. Hij is tevens lid van de keuringscommissie van de Belgische Bond.
- Per 7 februari 1991:
  de Heer J. Posthumus, Wilgenplaslaan 134, NL-3053 SJ Rotterdam
- Per 7 maart 1991:
  de Heer H. Hesselink, Jodendijk 4, NL-7211 EN Eefde
- Per 10 maart 1991:
  de Heer R.J. Bloemen, Mozartlaan 22, NL-5343 EL Oss
- Per 20 maart 1991:
  de Heer G. Hahne, Torstraße 7, D-3162 Uetze, Duitsland
  De heer Hahne is erkend keurmeester voor het gebied Midden-Litouwen en als zodanig een expert op dit gebied.
- Per 27 maart 1991:
  de Heer D. Koblens, Fazantpad 25, NL-3766 JH Soest

Nieuwe literatuur

Ons lid de heer V. Fugalewitsch heeft een nieuw standaardwerk over de poststempels en postmerken van en in Litouwen uitgegeven. Degenen die het eerste boekwerk van hem bezitten dan wel kennen, weten dat de kwaliteit boven elke lof verheven is. Verplichte literatuur voor elke verzamelaar van Litouwen, Polen, Ober-Ost en Duitse bezetting Tweede Wereldoorlog! Het boekwerk is drietalig uitgevoerd: Litouws, Duits en Engels. De prijs bedraagt DM 65,—; het boek is te bestellen bij: Paul von Sengbusch Verlag, Klaus Harmstraße 85, 2240 Heide, Duitsland.
De Heer Van Rompay meldt dat in de USA een *Specialized Catalogue of Central Lithuania* is verschenen. Kosten $ 65,—!! Hij heeft het boek besteld en zal t.z.t. zijn indrukken meedelen.
Door de Koninklijke Postzegelvereniging van het Land van Waas te St. Niklaas, België, is een hernieuwd standaardwerk uitgegeven over de Russische postcensuur 1914-1918. Het imponerende boekwerk is geschreven door Tony Speeckaert (Vilvoorde) en is, net als het boekwerk van Vitold Fugalewitsch, een uitbreiding en correctie op een eerder door hem uitgegeven werk. Ook dit werk mag met recht een standaardwerk genoemd worden. Het is tweetalig (Engels en Duits) en biedt een schat aan informatie over een verzamelgebied dat wel nooit geheel geïnventariseerd zal kunnen worden. Een 'must' voor verzamelaars van dit gebied, inbegrepen verzamelaars van censuurstempels en -merken van de latere baltische staten. De prijs bedraagt 1100 BF; het boek is verkrijgbaar bij de auteur; adres: J.B. Nowélei 24A, B-1800 Vilvoorde, België.

AdB

Beste mensen,

Velen van ons zijn ooit tot hun keuze voor het verzamelen van Estland, Letland of Litouwen gekomen omdat het een 'afgesloten' gebied heette te zijn. Geen last meer van nieuwtjes, veelal plaatjes, die een flinke aanslag betekenden op het beschikbare budget en die meestal op een verloren namiddag op hun plaatsje in het album werden geschoven.
Het nieuwe verzamelgebied gaf inderdaad meer postzegelplezier, al bleek aan de meesten van ons al ras dat het lang niet zo afgesloten was als had geleken. Maar geen nood, integendeel! Andere mogelijkheden boden zich aan en menigeen stortte zich erop, mede ook door het beschikbaar komen van goede handboeken. 'Dubbelen' bleken unieke exemplaren omdat watermerk, tanding, papier o.i.d. afweek. Ook de posthistorisch geïnteresseerden moesten nieuwe albums aanschaffen om brieven en kaarten te kunnen ordenen.

Ondertussen echter volgden in de baltische staten de politieke ontwikkelingen elkaar in hoog tempo op, en (het bloed kruipt waar het niet gaan kan) dacht menigeen aan nieuwe postzegels. En dus aan een verdere uitbreiding van z'n verzameling. Of niet...? Hoorde de hele Sovjetperiode na 1945 nu ook tot het verzamelgebied? Of niet...? Kortom, iedereen moest zich afvragen of hij de nieuwtjes van Litouwen en Letland erbij wilde hebben ... òf niet.
Op zich een goede zaak. Een goed verzamelaar dient af en toe bij zichzelf te rade te gaan of hij niet tè veel vergaart. Of z'n collectie niet eens gesnoeid moet worden van dood hout.

Ik weet het niet (zoals het er nu voorstaat). De golf nieuwtjes en stapel 'prachtige' enveloppen die nu vanuit Litouwen over ons heen komt, hoef ik niet. Van mij mag iedereen verzamelen wat hij wil, als het maar overwogen gebeurt. Mijn afweging is dat óók nieuwe baltische zegels een postale functie moeten hebben, dat óók die papiertjes niet meer dienen te zijn dan simpele betalingsbewijsjes voor het versturen van een brief of kaart. Natuurlijk begrijp ik dat men deviezen nodig heeft en dat handige lieden inspelen op onze hebberigheid. Maar ik doe er niet aan mee, ook niet omdat ik denk dat Litouwen en Letland door het uitgave'beleid' hun filatelistische kip slachten. En dat betreur ik.

Dit blad bevat weer veel moois, overtuig u.
Veel leesplezier gewenst! En dat in de zomer de filatelie in een soort winterslaap zou moeten verkeren, is volgens mij ook niet waar...

Ruud van Wijnen

VERSLAG VAN DE BIJEENKOMST VAN 6 APRIL 1991

Plaats: Hotel-restaurant De Gentel te Geldermalsen.

Aanwezig waren 30 leden; enkele leden hadden zich afgemeld.

De bijeenkomst werd geopend door onze voorzitter, Ruud van Wijnen. Een speciaal welkomstwoord werd gericht tot de heer Bloemen, die voor het eerst onze bijeenkomst bezocht. Op grond van de nieuwe statuten moest de vraag aan de aanwezigen worden voorgelegd of er bezwaar tegen de aanwezigheid van de heer Bloemen was. Dit bleek niet het geval te zijn.
Sijtze Reurich heeft een medaille gekregen van de Stichting Filatelie voor zijn publikaties in het *Maandblad Philatelie*.

In verband met de statuten is het nu noodzakelijk dat de boeken worden gecontroleerd door de leden. De heren Vogel en Van de Weerd hebben zich beschikbaar gesteld om zitting te nemen in de kascommissie. Afgesproken is dat de boeken in het vervolg tijdens de eerste bijeenkomst van het jaar worden gecontroleerd.

Nu kreeg de secretaris het woord. Hij deelde mee dat er in Amerika een handboek is uitgekomen over Midden-Litouwen. Informatie hierover is te verkrijgen bij de secretaris, evenals over een heruitgave van het stempelboek van Litouwen: *Pašto Antspaudai* door V. Fugalevičius.
De leden die woonachtig zijn buiten Nederland, wordt verzocht hun jaarlijkse bijdrage in het vervolg in contanten te voldoen. Dit in verband met de zeer hoge transferkosten, die sinds kort ook bij binnenkomende gelden in rekening worden gebracht.
Wat ons lidmaatschap van de Bond betreft, deelt de heer De Bruin mee, dat zulks allemaal niet zo vlot verloopt als wij wensen. Het gevolg is dat eerst in mei a.s. bericht is te verwachten of wij definitief als lid zijn aangenomen. Een subsidie over 1990 zit er niet in. Tot nu toe is door ons *f* 600,– uitgegeven aan diverse kosten (notaris en KvK). De statuten zijn voor eenieder verkrijgbaar bij de secretaris.

Overigens zijn er ook nog kopieën verkrijgbaar van oudere nummers van ons blad, dit voor een bedrag van *f* 5,– per stuk.

De door onze groep te maken portokosten zijn eigenlijk veel te hoog in verhouding tot de overige kosten. Daar is niet veel aan te doen. Wel wordt besloten de datum van elke bijeenkomst te beschouwen als sluitingsdatum voor de inlevering van kopij voor het volgende blad.
Om kosten te besparen werd ons blad de vorige keer vanuit Duitsland verzonden. Dat scheelde ongeveer *f 1,50* per nummer!

Het *jaarverslag*, zie de achterzijde van de uitnodiging voor deze bijeenkomst, werd unaniem goedgekeurd.

Rondvraag
De heer Faassen zou het op prijs stellen wanneer Sijtze een vervolg schrijft op de artikelen in het *Maandblad*. Sijtze deelt mee bezig te zijn met een artikel over Estland.
Joop van Heeswijk ziet graag een overzicht van het vele nieuwe materiaal dat thans in Litouwen uitkomt. Ruud zal contact opnemen met Ivo Steyn, die veel over dit onderwerp publiceert. Bekeken kan dan worden of wij zijn artikelen kunnen overnemen in dit blad.
Ruud van Wijnen deelt mee dat wij voor ons archief het boek *David versus Goliath* van Martin van den Heuvel hebben gekregen. Het boekje handelt over het streven naar onafhankelijkheid van de baltische landen. Het ISB-nummer van het boek is 90 6074 674 0.
Verder deelde Ruud mee dat er nieuwe kaften voor ons blad moeten worden gedrukt. De vergadering vindt de huidige kaft prima in orde; er is derhalve geen wijziging nodig.
Jan Volland vraagt zich af hoe het zit met de tentoonstelling in Rîga. Ruud deelt mee dat dit voorlopig in Rîga financieel en politiek niet haalbaar is. Jammer!
Er is nog een boek in het Duits verschenen over *Die baltische Nationen*, geschreven door Boris Meisster. ISB-nummer is 38 751 104 2.
Verder kwamen o.a. de volgende zaken nog aan de orde:
- *Veilingen + rondzendingen.* Diverse leden, vooral nieuwe, stellen regelmatig vragen hierover. Na discussie blijven wij echter bij onze mening dat wij dit niet moeten doen.
- *Ledenlijst.* In verband met de wet op de privacy kunnen wij geen ledenlijst meer publiceren. Ook om andere redenen is dit ongewenst. Het is gebleken dat er nogal eens gericht ingebroken is bij leden van een gespecialiseerde

vereniging. Kennelijk had de inbreker een ledenlijst weten te bemachtigen... We moeten het zulke lieden niet onbedoeld gemakkelijk maken. En lid dat contact zoekt met gelijkgezinde leden, kan gebruik maken van de mogelijkheid gratis te adverteren in het verenigingsorgaan.

Na het afsluiten van de rondvraag hield Ruud een zeer boeiende dialezing over Wenden.
Daarna, zoals gebruikelijk, weer onze zeer geanimeerde lunch. Na de lunch werd er weer lang geruild, gehandeld, enz.

Pijnacker, 21 april 1991

OFFICIËLE TOELATING TOT DE BOND

Utrecht, 29 april 1991

Geacht bestuur,

Met groot genoegen berichten wij u dat de toelatingsprocedure tot het lidmaatschap van de Nederlandse Bond van Filatelisten-Verenigingen nu definitief is beëindigd.
Gaarne heten wij u van harte welkom in onze gelederen en spreken de verwachting uit dat uw gespecialiseerde vereniging een positieve bijdrage zal gaan leveren aan de activiteiten van de georganiseerde filatelie in ons land.
Aan de hand van de reeds door u verstrekte gegevens ontvangt u van de Bondspenningmeester het verzoek om het entree-geld en de jaarlijkse contributie over te maken.
Tevens doen wij u per separate post een Bondsvademecum toekomen, dat begin 1987 aan alle bij de Bond aangesloten verenigingen is gezonden alsmede de, nadien uitgekomen, supplementen met het verzoek deze in het Vademecum tussen te voegen.
Het Bondsbestuur en de hieronder ressorterende diensten zijn steeds gaarne bereid om, in goed overleg, een vruchtbare samenwerking te bevorderen.

Met vriendelijke groet,
hoogachtend,
NEDERLANDSE BOND VAN FILATELISTEN-VERENIGINGEN
(w.g.) H.W.M. Hopman, secretaris

Advertentierubriek van en voor de leden

Ieder lid heeft het recht gratis advertenties te plaatsen.
Opgeven van de tekst bij het secretariaat.

Opsporing verzocht!
André de Bruin heeft de nummers 140-142 van het bulletin van de Lithuanian Philatelic Society uitgeleend, maar weet niet meer aan wie. Kan de huidige bezitter ze terugbezorgen? Tel. 05255 - 3124.

De heer L. Wijnkamp Sz., H. Cleyndertweg 533, 1025 DW Amsterdam, zoekt (ruil- en informatie-uitwisselings-)contact met andere Letland-verzamelaars.

Ons lid de heer R. Van Rompay, Tiendagwandlaan 55, B-1200 Brussel, zoekt vervalsingen van de Baltische Staten. Ook literatuur hierover is hem welkom.

De Heer H. Jager, Lichtmis 5, 8162 JW, Epe (Gld), zoekt voor zijn thematische verzameling 'papier' te koop een compleet vel van de Letse zegels die gedrukt zijn op bankpapier. Het gaat hier om *Yvert* 46, 50/50*A*, 55-58 ofwel *Michel* 35, 40/41, 51-54.
Aan te nemen valt dat een veldeel waarop het bankbiljet volledig is afgebeeld, ook in zijn verzameling zou passen. Ook is hij dankbaar voor elke tip die hem uiteindelijk eigenaar maakt van de door hem gezochte zegels.

Gezocht: Letland, *Michel* nr 188, gestempeld.
Door: dhr. Josef Rau, Josefstraße 45, D-6630 Saarlouis-2.

Gezocht: Letse brieven en kaarten naar 'vreemde' landen, bijvoorbeeld naar Spanje, Griekenland, IJsland e.d.
Door: Ruud van Wijnen, Groenendaal 31*b*, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859.

Aangeboden: luchtpostzegels van Letland, gebruikt en ongebruikt, met watermerk- en tandingvariëteiten.
Door: Ruud van Wijnen, Groenendaal 31*b*, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859.

Aangeboden: brieven en kaarten van de baltische landen.
Stuur een aan uzelf gerichte en gefrankeerde enveloppe en u ontvangt fotokopieën van 'stukken' in de aanbieding.
Door: Ruud van Wijnen, Groenendaal 31*b*, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859.

N.B. Op de volgende pagina's treft u een lijst van de plaatsstempels van het onafhankelijke Estland aan die op eindletter gealfabetiseerd is.
Iedereen heeft in zijn collectie wel een paar stempels waarvan de eerste letter(s) niet leesbaar is (zijn). En als u toch wilt weten waar het stempel vandaan komt, kunt u deze lijst gebruiken. Staat er ..RTU, dan kijkt u bij de U, en u vindt: TARTU (dat had u al vermoed...) of NURTU (maar had u daaraan gedacht?). Een handig hulpmiddel!

RETROGRADE LIJST VAN DE PLAATSSTEMPELS VAN ESTLAND

Samensteller: R.W. REUDERINK

Bij deze lijst is het volgende ALFABET gebruikt:
a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, v, w

waarbij geldt: ä = a
ö = õ = o
ü = u

dus tussen bijvoorbeeld -ä- en -a- is geen onderscheid gemaakt, ze worden in deze lijst als onderling verwisselbaar beschouwd.

De cijfers voor de plaatsnamen komen uit het *Estland-handboek* van Hurt en Ojaste, en wel lijst 15 (1919-1940), pp. 583-645.

* Plaatsstempels waar een * voor staat zijn waarschijnlijk nooit gebruikt.

	...A	241.	* kuremaa	17.	laheda
		237.	kuksemaa	113.	jäneda
1.	aa	668.	tatermaa	55.	kareda
42.	ehamaa	80.	heltermaa	229.	ida
324.	* luhamaa	144.	kanapää	730.	vaida
378.	märjamaa	156.	kasepää	722.	uue-võida
495.	pärnu-ellamaa	416.	otepää	239.	kalda
361.	muhu-hellamaa	767.	vastse-otepää	165.	kavilda
82.	hiiu-hellamaa	376.	mänspää	339.	lümanda
677.	toolamaa			607.	sonda
497.	pärsamaa	171.	kelba	240.	kunda
487.	põltsamaa	394.	nõmba		
704.	tõstamaa	551.	rumba	369.	mädapea
334.	mõisaküla-läänemaa	695.	turba	491.	põõsaspea
				41.	avispea
417.	paadremaa	339.	lümmada		

612. soontaga
614. sootaga
736. valga
212. kolga
484. põlga
222. koonga
195. klooga
474. purga
584. sauga

569. saia
709. udria
390. nuia

534. riidaja
436. palupera
vallamaja
761. vasknarva
vallamaja
283. laiksaare
vallamaja
561. saadjärve
vallamaja
5. abja
142. kambja
620. suure-kambja
442. pedja
804. vodja
10. ahja
165. puhja
000. ruhja
22. anija
215. kolkja
36. audevälja
423. paistevälja
120. järveselja
537. riiselja

712. ulja
602. skamja
298. lehmja
57. haanja
805. vohnja
611. soonja
757. varnja
329. luunja
638. taevaskoja
512. rahnoja
121. jäärja
825. väike-maarja
577. sarja
314. * lisja
553. rutja
278. laguja
447. penuja

645. eteka
645. tallinn eteka
289. rõika
806. voka
547. ropka
61. haeska
97. irboska
830. värska
91. illuka
473. puka
6. abruka

632. sääla
799. kabala
813. võhma-kabala
71. harju-kabala
799. viru-kabala
379. nabala
288. sadala

597. ridala
782. vigala
748. vana-vigala
116. järva-kahala
72. harju-kahala
693. tuhala
363. mustajala
65. haljala
201. valjala
285. laimjala
427. pala
500. levala
637. taebla
21. ambla
754. varbla
186. kirbla
63. hageri-maidla
800. viru-maidla
492. päidla
262. kärdla
100. jaaneri-raela
700. tõhela
826. väimela
541. roela
803. viru-roela
70. (1) hargla
641. (2) hargla
129. * kadila
170. keila
202. kohila
711. ulila
68. hanila
673. toila
550. ruila
528. ravila
90. ikla
44. eikla

178.	kiikla	728.	vaeküla	812.	võhma
343.	malla	308.	lilleküla	250.	kõima
469.	assamalla	834.	õeküla	28.	arkma
574.	salla	104.	jõeküla	747.	vana-tänasilma
448.	peravalla	566.	saareküla	747.	tänassilma
99.	isabella	352.	mereküla	747.	*vana-tänassilma
593.	silla	514.	raiküla	437.	pamma
461.	pikasilla	535.	riigiküla	520.	ramma
818.	võlla	540.	ristiküla	758.	vasalemma
12.	aimla	514.	* raikküla	191.	kioma
210.	koimla	208.	koikküla	322.	kaarma
755.	varbola	188.	kirikküla	348.	mehikoorma
332.	lõõla	486.	põllküla	683.	torma
523.	rapla	280.	(1) nõmmküla	133.	kaisma
564.	saare-kärla	396.	(2) nõmmküla	46.	eisma
25.	antsla	150.	vaoküla	191.	* kiuma
764.	vastse-antsla	208.	kioküla	413.	ortuma
764.	uue-antsla	87.	härküla		
770.	vatla	224.	koorküla	831.	vääna
453.	pihtla	499.	pääsküla	591.	sikana
203.	kohtla	450.	permisküla	525.	raudna
667.	mustla	355.	metsküla	831.	väena
755.	* varbula	293.	lauküla	836.	äigna
816.	võidula	30.	aruküla	261.	käina
305.	raudula	35.	asuküla	726.	vaabina
640.	tagula	488.	põlula	605.	* soldina
201.	kogula	31.	arula	233.	kudina
264.	kärgula	153.	karula	261.	keina
303.	lihula	415.	osula	769.	vastseliina
786.	vihula			389.	nina
589.	seljaküla	762.	vaskrääma	559.	räpina
143.	kanaküla	380.	nadalama	130.	kadrina
536.	riisaküla	790.	vilama	526.	rasina
366.	mõisaküla	497.	pärsama	603.	skarjatina
334.	lääne-mõisaküla	705.	tähema	789.	viitina
377.	mäeküla	237.	kuksema	741.	valtina
419.	paeküla	565.	saare-võhma	732.	vaikna

265. kärkna
23. anna
521. ranna
724. tahkuranna
642. tahkuranna
630. sänna
692. tudulinna
238. kukulinna
580. satserinna
174. kihelkonna
270. käsukonna
322. loona
548. rosona
708. uderna
189. kirna
247. kurna
55. esna
744. vana-laitsna
725. uusna
169. kehtna
345. martna
751. vao-kurtna
567. saastna
158. * kastna
267. kärstna
595. simuna

102. joa

660. tapa
503. pühalepa
597. sinalepa
596. sinalepa
404. * ollepa
441. * paslepa
746. suislepa
746. * vana-suislepa
721. * uue-suislepa
441. passlepa
618. sutlepa
601. sipa
606. sompa
294. laupa

370. * mädara
69. * hara
752. vara
735. vaivara
829. vändra
206. koigera
145. kapera
181. kikepera
436. palupera
168. kehra
164. kavasta-viira
778. veriora
54. erra
342. mahtra
785. vihtra
295. laura

179. kiisa
536. * riisa
186. vanamõisa
75. harju-rannamõisa
354. * metsamõisa
624. suuremõisa
763. vastemõisa
723. uuemõisa
733. vaimõisa
835. õisumõisa
374. mäksa
317. loksa
745. vana-roosa
768. vastse-roosa
833. väätsa
479. seljametsa
522. rannametsa
158. kastnametsa
807. tihemetsa
272. laanemetsa
284. laimetsa
612. jahimetsa
234. kuimetsa
459. piiometsa
609. soometsa
459. * piiumetsa
155. kasaritsa
439. pankjavitsa
774. veltsa
101. jausa
466. piusa
557. rõusa
554. ruusa

135. kalita
465. pirita
246. kurista
740. valguta
218. konguta
318. lokuta
815. võhmuta

247. tõdva
166. keava
60. haaslava
527. * rava
410. orava
260. kädva
715. undva
545. roodva

276. laeva
824. vägeva
106. jõgeva
641. (1) taheva
70. (2) taheva
404. olleva
538. (1) liiva
305. (2) liiva
361. muhu-liiva
132. kahkva
483. põikva
463. pikva
49. elva
489. põlva
400. nõva
548. naroova
545. rootova
382. narva
760. vasknarva
666. tarva
19. altserva
702. tõrva
291. lasva

...D

118. järvakandi-tehased

...E

371. mäe
594. sillamäe
560. (1) linnamäe
311. (2) linnamäe
325. luhtamäe
306. liivamäe

338. lüllemäe
719. kallemäe
698. tuulemäe
353. meremäe
242. kuremäe
685. tornimäe
193. kivimäe
114. jänesmäe
542. ruusmäe
513. rahumäe
510. rae

428. palade
421. paide
651. akkide
500. pöide
622. suure-rõude

771. vee
365. mustvee

51. enge
474. * purge
556. rõuge

239. kulje
573. salesje
314. lisje

650. tallinn väike
781. vidrike
516. rakke
327. luke

501. pöögle
301. lelle

385. neeme
127. kaberneeme
175. kihme
670. teelakhme
139. kalme
6. salme

395. nõmme
364. mustla-nõmme
183. kilingi-nõmme
86. härjanurme
79. hellenurme
839. ülenurme
243. kurenurme
493. päinurme
40. avinurme
407. * oonurme
150. karjatnurme
105. jõelähtme
105. jõelehtme

694. tuhalaane

13. alajõe
408. orajõe
801. viru-mustajõe
738. valgejõe
623. suurejõe
604. soe

509. rabavere-lõpe

27. are
563. saare
626. mustasaare
56. haabsaare
257. * kõrgesaare

716. (1) laiksaare
281. (2) laiksaare
613. * soosaare
220. koobassaare
302. * lepassaare
257. kõrgessaare
244. kuressaare
381. naissaare
412. orissaare
716. urissaare
83. holdre
43. eidapere
634. taagepere
124. kaarepere
538. riisipere
3. aaspere
397. alupere
817. võisiku-kaavere
307. lilastvere-kilbavere
7. adavere
427. kodavere
558. rägavere
639. tagavere
633. sürgavere
279. lahavere
15. alavere
138. * kallavere
95. imavere
199. koeravere
759. vasavere
462. pikevere
112. jälevere
814. võhma-villevere
775. venevere
255. kõo-venevere
263. kärevere

636. tabivere
111. jädivere
47. eivere
511. rahivere
432. palivere
576. kallivere
328. lustivere
517. rakvere
684. tarakvere
275. laekvere
288. laius-tähkvere
24. annikvere
34. assikvere
552. rutikvere
683. võtikvere
258. kõrkvere
307. lilastvere
464. pilistvere
52. erastvere
48. elistvere
405. olustvere
38. auvere
586. sauvere
795. viluvere
136. (1) koluvere
217. (2) koluvere
219. konuvere
631. sätsuvere
2. (1) aakre
482. (2) aakre
809. (1) voore
541. (2) voore
110. jõõpre
159. kastre
688. tsiistre
84. holstre
362. muhu-suure

529. rebase
67. hanikase
131. kaelase
809. talvikese
74. harju-madise
196. padise
173. kidise
773. velise
772. * veelikse
209. koikse
433. palmse
226. kose
580. saatse
572. salatse
299. lehtse
286. laitse
431. palitse
810. vorbuse
372. mäetaguse
287. laiuse
562. saaluse
720. uue-saaluse
429. palamuse
337. lüganuse
252. (1) karuse
154. (2) karuse
236. kukruse

26. aravete
313. linte
470. pranglisaarte
387. niidaste
669. teaste
590. * sigaste
590. siigaste
485. põlgaste
575. (1) sangaste

293. (2) sangaste
504. pühaste
137. kallaste
50. emmaste
78. heinaste
312. linnaste
368. mõnnaste
223. kooraste
235. kuivaste
344. malvaste
717. urvaste
822. võõbste
88. häädemeeste
251. kõlleste
107. jõgeveste
373. mägiste
221. koogiste
588. seliste
96. ingliste
66. halliste
701. (1) tõlliste
575. (2) tõlliste
838. ülemiste
336. lääniste
402. * obeniste
402. obiniste
367. mõniste
695. (1) sooniste
610. (2) sooniste
742. vana-kariste
718. uue-kariste
326. luiste
359. mooste
392. nurste
20. aluste
828. väluste
743. vana-kuuste
765. vastse-kuuste

581. saue
687. kõue

331. lõve
719. uue lõve
119. järve
204. kohtla-järve
502. pühajärve
460. * pikajärve
561. * saadjärve
177. kiidjärve
599. sinejärve
122. kaagjärve
739. valgjärve
198. kodijärve
92. ilmjärve
796. virtsjärve
629. sõrve

...I

304. lihula i
184. kilingi-nõmme i
519. rakvere i
652. tallinn i
664. tartu i

227. krabi
496. pärnu-jakobi
798. viru-jakobi
507. raadi
568. sagadi
727. vadi
722. saarepeedi
277. lagedi
592. sikeldi
533. rikholdi
636. voldi
533. riguldi
791. viljandi
791. wiljandi
117. järvakandi
85. holvandi
794. vilsandi
598. sindi
676. tondi
438. pangodi
321. loodi
64. hagudi
696. tuudi

687. triigi
207. koigi
827. välgi
446. peningi
777. vergi

439. panikovitschi

653. tallinn ii
665. tartu ii
654. tallinn iii

351. meleski
231. veski
232. krüüdneri veski
430. baltiski
430. paldiski
97. isborski
478. puski
479. pustuski

493. vaali
141. kamali
643. tali
77. heimtali
128. kabli
588. seli
587. seli
315. lohuseli
470. prangli
356. mihkli
643. talli
310. lilli
467. polli
194. kiviõli
225. kopli
125. kaarli
604. hummuli

491. spithami
228. kreenholmi

213. kolga-jaani
115. järva-jaani
619. suure-jaani
686. * treimani
45. einmani
480. * puurmani
167. keeni
686. dreimanni
45. * einmanni
480. puurmanni
469. porkuni

175. kaalepi
746. vana-suislepi
721. uue-suislepi
585. saulepi

144. kanepi
187. kirepi
625. suuropi
496. pärnu-jaagupi
798. viru-jaagupi
625. * suurupi
458. piisupi

401. nääri
420. pagari
186. kasari
157. * kassari
114. husari
17. aleksandri
350. meeri
62. hageri
231. krüüdneri
780. vesneri
449. peri
32. aseri
580. satseri
451. petseri
455. piiri
426. pakri
680. tori
445. peetri
802. viru-peetri
196. kloostri
82. kuri
707. türi

341. maasi
214. kolga-leesi
734. vaisi
300. leisi
837. * (1) äksi
614. (2) äksi

706. tääksi
570. saksi
348. meeksi
151. karksi
161. kauksi
289. lalsi
454. piilsi
787. viimsi
252. kõmsi
811. vormsi
837. alansi
542. rogosi
690. tsäpsi
480. kursi
391. nursi
506. püssi
358. moisekatsi
148. karilatsi
185. kiltsi
546. rootsi
441. noarootsi
678. tootsi
642. võtsi
476. purtsi
714. umbusi
425. pajusi

603. karjati
807. voltveti
710. uhti
539. risti
297. leevi
776. verevi
109. jõhvi
14. alatskivi
140. kalvi
713. ulvi

579. sarvi

...K

33. aseri vabrik

736. valk

...L

69. hara-harjumaal
385. neeme-harjumaal
138. kallavere-harjumaal
74. madise-harjumaal
837. äksi-harjumaal
248. kursi-harjumaal
319. loo-harjumaal
756. variku-harjumaal
73. kõnnu-harjumaal
617. suru-harjumaal
582. jõgisuu-harjumaal
157. kassari-hiiumaal
712. valgu-hiiumaal
4. abaja-järvamaal
527. rava-järvamaal
263. kärevere-järvamaal
443. peedu-järvamaal
323. luha-läänemaal
675. tolli-läänemaal
108. jõgisoo-läänemaal
136. kalju-läänemaal
335. võnnu-läänemaal
370. mädara-pärnumaal
495. ellamaa-pärnumaal
354. metsamõisa-pärnumaal
273. laatre-pärnumaal
772. veelikse-pärnumaal
657. tammiste-pärnumaal
253. kõnnu-pärnumaal
147. karala-saaremaal
259. kõõru-saaremaal
241. kuremaa-tartumaal
42. kärevere-tartumaal
266. kärksi-tartumaal
713. ulvi-tartumaal
163. kavastu asundus-tartumaal
444. peedu-tartumaal
29. aru-tartumaal
612. soontaga-valgamaal
293. laukula-valgamaal
468. pori-valgamaal
532. restu-valgamaal
404. ollepa-viljandimaal
613. soosaare-viljandimaal
817. kaavere-viljandimaal
255. venevere-viljandimaal
368. mõnnaste-viljandimaal
129. kadila-virumaal
152. karlova-virumaal
407. oonurme-virumaal
13. alajõe-virumaal
801. mustajõe-virumaal
475. purtse-virumaal
324. luhamaa-võrumaal
750. vanaküla-võrumaal
460. pikajärve-võrumaal
610. ellamaa-vaksal
737. valga vaksal
98. irboska vaksal
783. vigala vaksal
674. toila vaksal
531. reola vaksal
524. rapla vaksal
205. kohtla vaksal
205. kohtla-vaksal
515. raiküla-vaksal
515. raikküla-vaksal
397. nõmmküla-vaksal
832. vääna vaksal
190. kirna vaksal
435. palupera vaksal
779. veriora vaksal

411. orava vaksal
490. põlva vaksal
384. narva vaksal
422. paide vaksal
184. kilingi-nõmme vaksal
409. orajõe vaksal
282. laiksaare vaksal
518. rakvere vaksal
273. laatre vaksal
657. tammiste vaksal
766. vastse-kuuste vaksal
583. saue vaksal
792. viljandi vaksal
697. tuudi vaksal
126. kaarli vaksal
452. petseri vaksal
682. tori vaksal
808. voltveti vaksal
674. jõhvi vaksal
737. valk-vaksal
649. tallinn vaksal
649. tallinn-vaksal
399. nõo vaksal
444. peedu vaksal
375. männiku vaksal
59. haapsalu vaksal
253. kõnnu vaksal
820. võru vaksal
663. tartu vaksal
663. tartu-vaksal

...M

684. torma-jaam
435. palupera-jaam
281. laiksaare jaam
682. tori-raudteejaam
375. männiku-raudteejaam
647. tallinn lennujaam
648. tallinn sadam
648. tallinn-sadam

758. vasalem

228. kreenholm

587. seli-sanatoorium

...N

644. tallinn
692. tudulinn

...O

377. mäo

793. vilo

671. timo

605. soldino
98. senno

254. kõo
192. kiviloo
398. nõo
646. tallinn-reisibüroo
608. soo
229. krivasoo
9. aesoo
108. jõgisoo
582. saue-jõgisoo
123. kaansoo

811. vormsö
357. misso

39. avdasevo
230. krohovo

...P

651. tallinn välisp

...R

257. kõrgesaar
302. lepassaar
244. kuressaar
412. orissaar

...S

245. kuressaare loss

...U

16. albu
320. loobu
443. * järva-peedu
443. * peedu
406. omedu
11. aidu
440. papiniidu
8. aegviidu

749. vana-võidu
182. kildu
340. maardu
498. päärdu
691. tudu

560. räägu
703. tõrvaagu
731. vaigu
615. suigu
45. vajangu
753. varangu
481. põdrangu
555. rõngu
133. kärgu
679. torgu
292. laugu

280. lahu
315. lohu
482. põhu
360. muhu

134. kaiu
530. reiu
81. hiiu
180. kiiu
403. oiu

136. * kalju
616. surju
571. saku
89. iisaku
416. nuustaku
296. leebiku
635. taaliku
18. alliku

543. roosna-alliku
707. türi-alliku
600. sinialliku
544. roosna-tammiku
576. sanniku
330. luutsniku
661. tapiku
635. ööriku
508. raasiku
388. niitsiku
76. harku

434. palu
349. meerapalu
256. kõrgepalu
471. priipalu
626. sõmerpalu
784. vihterpalu
659. tamsalu
58. haapsalu
457. piirsalu
474. russalu
418. paatsalu
249. kuusalu
216. kolu
724. uulu

269. käsmu

176. kihnu
549. ruhnu
149. karinu
274. laekannu
796. rannu
73. kõnnu
699. tõdva-kõnnu
73. harju-kõnnu

118. isakõnnu
160. võnnu
335. lääne-võnnu
160. kastre-võnnu
494. pärnu
172. kernu

271. küttejõu

146. kapu
672. tipu
621. kõpu
621. suure-kõpu

29. * aru
346. massiaru
268. käru
578. saru
37. audru
627. sõmeru
200. koeru
386. iru
414. oru
309. lilleoru
689. tsooru
628. sõru
819. võru
819. wõru
333. lähtru
477. puru
617. * suru
103. juuru

823. võõbsu
835. õisu
126. õisu
821. võsu

823.	võõpsu	162.	kavastu	108.	* jõgisuu
347.	massu	235.	kuivastu	582.	saue-jõgisuu
435.	pritsu	667.	tarvastu	316.	lohusuu
797.	virtsu	532.	* restu		
		424.	paistu		...V
386.	nehatu	658.	tammistu		
505.	pühatu	53.	ermistu	656.	tallinn v
472.	puiatu	788.	viinistu	655.	tallinn iv
94.	imatu	745.	varstu		
524.	valtu				....
662.	tartu	197.	kodasuu		
393.	nurtu	383.	naroova-jõesuu	651.	tallinn välisp.
729.	vahastu	383.	narva-jõesuu	97.	irboska (isborska)
93.	imastu	681.	tori-jõesuu		

Franeker, oktober 1990

© 1990 R.W. Reuderink

DE GESCHIEDENIS VAN LITAUEN OP DE POSTZEGELS

door **Mr. J.H. van Peursem**
(vervolg)

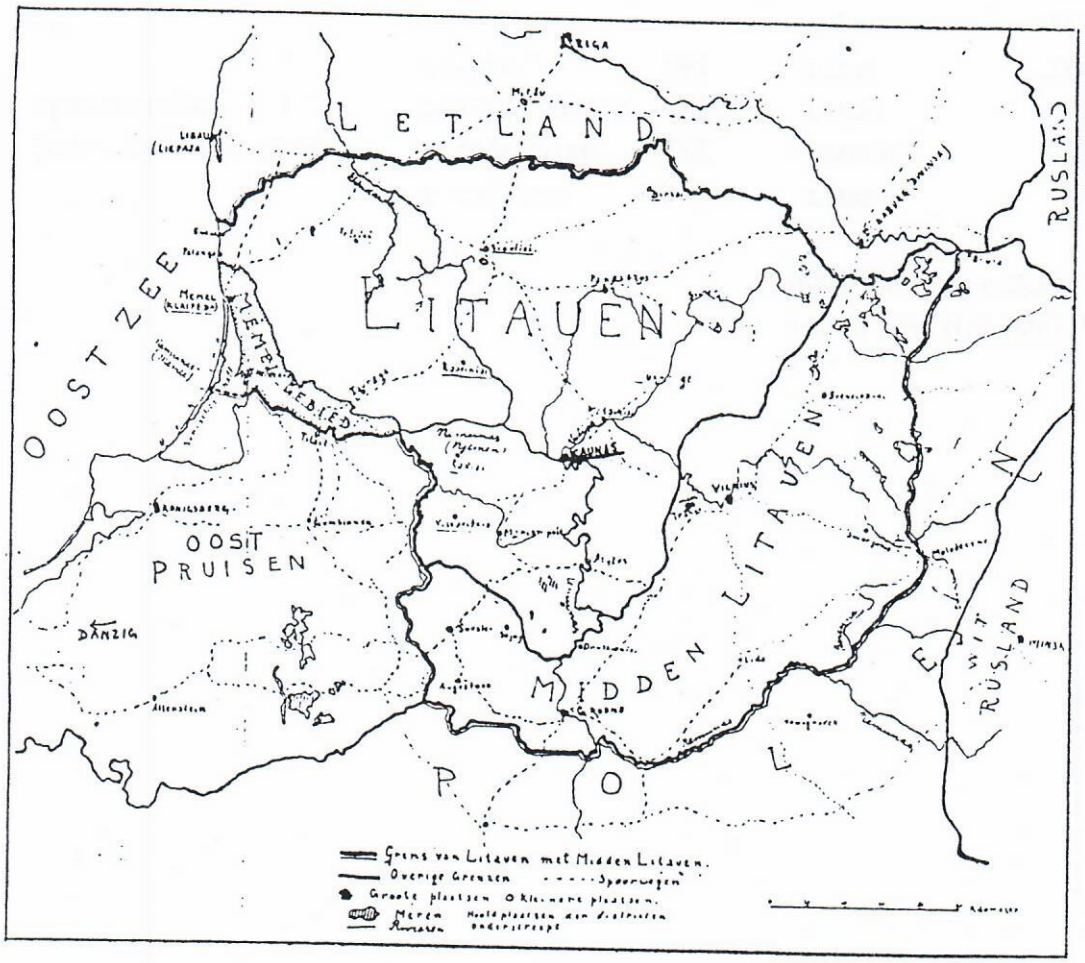

VI
DE REPUBLIEK (RESPUBLIKA)

De proclamatie van 16 Februari 1918 voorzag ook in de bijeenroeping eener Constituante, die den definitieven staatsvorm en de staatsinrichting moest regelen, en tevens orde stellen op de buitenlandsche betrekkingen. Men had aanvankelijk het plan om een ko-

ning aan te stellen. De keus was reeds gevallen op hertog Wilhelm von Urach-Württemberg, die dan zou komen regeeren onder den naam Mindaugas II. Men zag hiervan echter af; de eenige staatsvorm voor Litauen aan te bevelen was de republikeinsche. Deze alleen kon volledige onafhankelijkheid van Duitschland waarborgen. Op 5 November nodigde het Driemanschap Professor **Augustinas Voldemaras** uit tot het vormen van het eerste ministerie. Hij was geboren op 16 april 1883 te Dysna, district Svenčioniai. Als studie koos hij zich de letteren, en reeds spoedig bleek dat in den jongen student een groot taalgeleerde school. Thans is hij niet minder dan zestien talen machtig. Vanzelfsprekend was zijn benoeming tot hoogleeraar in de literaire faculteit van de Universiteit van St. Petersburg.

Lange jaren was hij de meest op den voorgrond tredende persoonlijkheid van Litauen, maar de laatste jaren heeft hij zich helaas schuldig gemaakt aan een grenzelooze machtsuitbuiting, wat hem in September 1929 zijn positie kostte, terwijl men alle pogingen aanwendt om hem het land uit te krijgen. Het werd zelfs zijn eigen partijgenooten te erg.

De uitnodiging op 5 November aan hem gedaan, aanvaardde hij, en op Wapenstilstandsdag, 11 November 1918, vormde hij zijn eerste ministerie, tevens het eerste van de 15 Ministeries, welke Litauen tot heden had. In December 1918 verschenen de eerste postzegels der republiek Litauen. Zij zijn wel zeer primitief gemaakt. De zegels werden aanvankelijk te Vilnius gedrukt.

Reeds op 26 December 1918 legde Voldemaras zijn functie van eersten minister, Ministeris Pirmininkas, neer, maar bleef zich wel verder ook belasten met het zoo belangrijke ministerie van Buitenlandsche Zaken. Als zoodanig nam hij deel aan de vredesconferentie te Versailles, waar hij zich naam maakte door zijn inzicht in de buitenlandsche verhoudingen.

Niet alleen derhalve een man van de studeerkamer, maar ook van de practijk.

Als minister-president werd hij opgevolgd door **Mykolas Slezevičius**, die van 26 December 1918 tot 12 Maart 1919 leider was van het tweede ministerie der Republiek.

Geboren 21 Februari 1882 te Dremliai, district Raseiniai, nam hij krachtig deel aan het nationale streven. Vooral beijverde hij zich voor de vorming van een krachtig nationaal leger, bestaande uit vrijwilligers. Dit leger trad weldra tegen de Russen op waarbij als eerste officier **Antanas Juozapavičius** sneuvelde op de brug over de Nemunas (Niemen) in het stadje Alytus, op 13 Februari 1919.

Eenige dagen vroeger, op 9 Februari was de eerste burger in den onafhankelijkheidskrijg gevallen, **Povilas Lukšys.** Hij vond den dood te Kėdainiai.

De Russen drongen steeds verder in Litauen door, tot vlak voor Vilnius. De Litausche regeering was derhalve genoodzaakt reeds begin Januari haar hoofdstad te verlaten en het bewind over te brengen naar Kaunas (Kovno). Zoodoende moesten ook de postzegels voortaan in Kaunas worden aangemaakt, wat weer drie onderling afwijkende series ten gevolge had.

In Februari 1919 kon eindelijk de eerste serie definitieve zegels worden uitgegeven. Alle waarden geven ons den Vytis te zien, in drie verschillende uitvoeringen.

Vrijwel alle zegels in deze teekeningen werden te Berlijn gemaakt. De distributie der zegels was niet geregeld. Dit verklaart het noodhulpzegel, dat werd uitgegeven op 19 Januari in het district Raseiniai.

Het inschrift luidt 'Raseinių Apskričio Pašto ženklas': postzegel van het district Raseiniai.

De overbrenging van het bestuur van Vilnius naar Kaunas bracht natuurlijk zeer veel moeilijkheden mee, want al werkte men met koortsachtige ijver, om den staat te organiseeren, gereed was men nog lang niet. Kaunas, deze tijdelijke hoofdstad van Litauen, is een plaats van groote betekenis, al is het aantal inwoners niet groot, nl. ongeveer 100.000. Volgens de sage is het gesticht in de tiende eeuw. Er werd een sterk kasteel gebouwd, dat voor het eerst in 1317 door de Orde werd genomen. Deze werd echter verdreven door Gediminas, die toen het kasteel herbouwde. In 1362 en 1376 hernamen de Ridders den burcht weder, beide keeren werd het neergebrand. In 1383 bouwde de Duitsche Orde op dezelfde plaats een grooten nieuwen burcht, Ritters-Werder, welke echter op zijn beurt weer door Jagello werd verwoest in 1384. In 1390 werd de sterkte weer opnieuw opgetrokken door de Ridders, – Vytautas hernam de vesting en verwoestte haar.

Weer kwam de Duitsche Orde terug tot eindelijk in 1401 Vytautas de Ridders definitief verdreef en het kasteel verwoestte. Slechts een ruïne is ervan over. Kaunas, ook tijdens den wereldoorlog een zeer belangrijke vesting, is gelegen op de plaats waar de Wilija in de Nemunas (Niemen) stroomt.

Juist op dit punt ligt de ruïne, vlak naast het tegenwoordige raadhuis. Een gezicht op de Nemunas geeft ons het vliegzegel van 1921; in de verte ziet men Kaunas liggen. Een overzicht van de stad, waar een heuvel en een van de grootste straten heeten naar Vytautas, zien we op de driehoekzegels van 1922.

Inmiddels had men van de drie kanten vijandelijkheden te wachten: de Bolschewiki, de Polen en het

Bermondt-Awalowleger. Dit laatste, Duitsch-Keizerlijke Russische leger wilde in schijn althans de Bolschewiki bestrijden, maar in werkelijkheid was het te doen om de macht over Letland weer te brengen aan de Duitsche baronnen, sinds eeuwen de onderdrukkers van de Baltische Landen, ook tijdens het Russische bestuur.

Men koos nu voor dien strijd Litauen tot basis. Het Bermondtleger is aan de philatelisten o.a. bekend door zijn bankbiljetten, waarvan later halfvoltooide voorraden aan de achterzijde werden bedrukt tot zegels van Letland. Ook worden wij aan het leger herinnerd door de Letlandsche zegels, welke werden uitgegeven ter herinnering aan de bevrijding van Letland van de vijandige benden.

Inmiddels ging men in Litauen over tot verkiezing van een staatspresident, Den Prezidentas der Republiek. De Taryba verkoos tot dit hoogste staatsambt haar voorzitter, **Antanas Smetona.**

Hij was 10 augustus 1874 te Užulėnis, Ukmergė-district, geboren. In 1907 vertrok hij naar St. Petersburg, om aan de Universiteit aldaar rechten te studeeren. In het jaar 1902 behaalde hij zijn graad als doctor juris. Hij ging daarna in de journalistiek, en werd in 1904 uitgever van het eerste Litausche dagblad, de *Vilniaus Zinios*, Nieuwsblad voor Vilnius. Ook het democratische partijorgaan *Lietuvos Ukininkas* stond onder zijn leiding.

Hij nam deel aan het congres van 1905 te Vilnius; tijdens den oorlog was hij lid van het Litauensteuncomité, Zooals wij reeds weten verkoos de Taryba hem tot haar voorzitter. Op 4 april 1919 verkoos dit college hem tot voorloopig president der republiek, om de plaats in te nemen van het Driemanschap.

De oorlog duurde intusschen nog aldoor voort – met een bijna ongeloofelijke afwisseling. Waar deze strijd zich echter in het geheel niet weerspiegeld vindt op de postzegels, kunnen wij de gebeurtenissen verder voorbijgaan. Een strijdbeeld zien wij afgebeeld op de

schitterende 1 Litas, uitgegeven ter herdenking van tien jaar onafhankelijkheid.

Vele burgers der jonge republiek vielen voor hun vaderland. Om hen te eeren richtte men een gedenkteeken op, ontroerend van eenvoud. Men vindt dit, uit opgestapelde steenen bestaande monument in den tuin van het groote Museum in Kaunas. Op de voorzijde ziet men een bronzen plaat, waarop in relief een treurende vrouwenfiguur de dooden herdenkt. Daarboven is een Litausch dubbelkruis aangebracht, zooals we ook op meerdere zegels vinden. Voor het monument staat een altaar, zoals men in den heidenschen tijd gebruikte – dagelijks wordt hierop een vuur ontstoken, tijdens de ceremoniën bij zonsondergang. 's Morgens bij het opgaan der zon worden drie vlaggen gehescheh: de staatsvlag, de nationale vlag en de vlag van de orde van den Vytis, den Litauschen Ridder.

Juist bij het ondergaan van de zon worden deze drie vlaggen dagelijks weer neergehaald, terwijl muziek ten gehoore wordt gebracht door eenige oorlogsverminkten.

Op 16 Februari 1920 werd met groote vreugde het feit herdacht, dat voor twee jaar de nationale onafhankelijkheid was tot stand gekomen. Een jubileumserie maakte den feestdag ook aan het buitenland bekend. De zegels dezer serie vertoonen vier verschillende symbolische voorstellingen. Wij vinden in de eerste plaats den Litauer, afgebeeld als een boer, die de groote meerderheid van de bevolking vertegenwoordigt, de vrijheid van een vrouwenfiguur in ontvangst nemen.

Litauen uit het graf opstaande, dat haar meerdere eeuwen heeft omsloten, is de tweede voorstelling. Verbreekt het juk der tyrannen – dat doet ons de derde teekening zeggen. De Lietuva verbreekt de ketenen der slavernij, en in feestelijk gewaad koestert zij zich in de stralen van de zon, die eindelijk na een lange Aušra, boven de kim is gekomen.

Het reeds op vroegere uitgaven voorkomende wapen van Litauen, den Vytis of Ridder van Litauen, zien wij ten slotte ook weer afgebeeld, zwevend boven den Gediminasburcht, of burcht van Vilnius.

Alle waarden geven ons den datum 16 Februari 1918, 1918 II 16, te zien.

De nog steeds voortdurende oorlogstoestand verhinderde niet dat de Nationale vergadering of Constituante bijeen kwam. Deze was in April 1920 gekozen door alle meerderjarige burgers op den grondslag van Evenredige Vertegenwoordiging. Op 15 Mei 1920 werd de eerste vergadering geopend te Kaunas, door het oudste vrouwelijke lid, **Gabriele Petkavičaitė.**

Zij is nog steeds een schrijfster van grooten naam; haar werken verschenen altijd onder pseudoniem, nl. Bitė. Onder haar leiding ging men allereerst over tot de verkiezing van een voorzitter. De keus viel op **Aleksandros Stulginskis.**

Geboren op 26 Februari 1885 te Kutaliai, district Raseiniai, ging zijn streven in de politiek uit naar versterking der rechterzijde.

De opening der Constituante, of zooals de Litauers haar noemen, Steigiamasis Seimas (Constitueerende vergadering), gaf wederom aanleiding tot de uitgifte van een herinneringsserie, op 25 Augustus. Wij zien op deze interessante zegels de portretten van de reeds vroeger besproken groothertogen Vytautas en Gediminas. Verder een heilige eik met offeraltaar, tenslotte weer den Vytis. Al deze beelden roepen de herinnering wakker aan een groot nationaal verleden.

Inmiddels had, zeer spoedig na de opening der Steigiamasis Seimas, Smetona zijn ambt van President der Republiek neergelegd, nl. op 2

Juni. Stulginskis, die zooals we zagen, tot voorzitter der Constituante was gekozen, werd nu ook krachtens dit ambt president der republiek, in welke functie hij 19 Juni 1923 werd herkozen.

Alle besluiten, die hij nam, behoefden, de onderteekening van den Minister-president. Dit waren onder zijn bewind Galvanauskas, Tumėnas, Petrulis en Bistras.

Ondervoorzitter der Seimas werd Justinas Staugaitis, één der ondervoorzitters van de Taryba.

Op 12 juli 1920 werd eindelijk vrede gesloten met Sovjet Rusland, te Moskou, terwijl de Bermondt-armee reeds was vernietigd. Van de buitenlandsche vijanden bleef dus slechts Polen over. Rusland had bij den vrede de rechten van Litauen op Grodno en Vilnius erkend. Dit was echter allerminst naar den zin van Polen, dat ook rechten op deze streken meende te hebben. Protesten bij den Volkenbond volgden weldra. Deze stelde een demarcatielijn vast, welke door beide partijen op 7 October 1920 werd erkend.

Een eerbiediging van deze lijn werd echter belet door de zg. rebel Lucien Żeligowski, een Poolsch generaal, op 2 October 1865 geboren. Deze trok met eigen troepen 'zonder goedvinden' van zijn regeering op 9 October Vilnius binnen.

Weldra keurde – toen de aanslag was gelukt – de Poolsche regeering de daad goed! Officieel gebeurde dit op 18 April 1922. Wij zitten dus nu midden in de kwestie Midden Litauen welke nog steeds de internationale politiek bezighoudt. Geen vergadering van de Volkenbond, of Voldemaras vraagt recht. Overigens lijkt de eisch, een volksstemming (en dan een ordelijke!) te laten houden volkomen redelijk. Het conflict zal echter niet gemakkelijk op te lossen zijn, want Litauen erkent nog steeds Vilnius als hoofdstad. De grondwet spreekt over Kaunas als 'voorlopige' hoofdstad. Polen wil echter onder geen voorwaarde afstand doen van dit zeer belangrijke gebied.

De aanslag werd op 15 Maart 1923 door de mogendheden erkend. Overigens hebben de verzamelaars een groote reeks zegels aan den re-

bel Żeligowski te danken – voor een deel zelfs zeer interessante zegels, welke wij in dit geschriftje niet gaarne zouden missen.

In de eerste plaats een reeks portzegels, die door hun silhouetten een eigenaardig beeld geven van de oude stad Vilnius. Talrijke gebouwen zien we op deze portzegels afgebeeld, zoo ook de schitterende dom. In 1387 werd te Vilnius door Jagello, kort na zijn overgang tot het Christendom, de eerste Katholieke kerk opgericht. Deze brandde echter in 1531 af, waarna een Genueesch bouwmeester (Bernardo de Zenobi) in de jaren 1534 tot 1539 op dezelfde plaats een nieuwe kathedraal bouwde. Deze brandde in 1610 weer gedeeltelijk af, maar werd toen hersteld.

Toen Polen de annexatie officieel had erkend, kwam Midden Litauen onder direct bestuur. Een kleine landstreek bleef nog onder volkenbondstoezicht, en werd in 1923 voor een heel klein deel aan Litauen teruggegeven. In dit gebied werden op 3 Maart 1923 een paar zegels gebruikt met opdruk 'Samorzad Warwiszki'.

Inmiddels was te Vilnius de landdag geopend, 'Sejm w Wilnie 1922'. Wij vinden het vergadergebouw op de zegels afgebeeld. Ook Żeligowski zien we op meerdere zegels, o.a. aan het hoofd der troepen binnentrekkend in Vilnius, voor de Kathedraal, op de zegels van 100 Mark, ter herinnering aan het éénjarig jubileum der bezetting. (**9 Pâzdziernika 1920** = 9 October 1920).

De generaal is later spoorloos verdwenen, maar hij schijnt nog wel in leven te zijn. Als verdere uitgave zij hier te vermelden de serie opdrukken 'Na Slask 2 M', welke een

toeslag vorderden van 2 Mark voor Opper-Silezië, ten bate van propaganda der Polen in dit gebied.

Ten slotte de 75 Mark van 1922; wij zien hier een arbeider met zijn gezin onder den rook van Vilnius – deze menschen symboliseeren maar al te goed den wensch van den overgroote meerderheid der bevolking van Midden Litauen: rust onder de regering van het volk waartoe men behoort!

Interessant is het de zegels met wapenvoorstellingen eens wat nader te beschouwen. Vooral de 25 Mark is een belangrijk zegel. Hierop vindt men immers behalve de wapens van Litauen (Vytis) en Polen (adelaar), niet minder dan vijf jaartallen.

Bovenaan 1922, het jaar waarin de Sejm in Vilnius werd geopend, en tevens de zegels werden uitgegeven. 138'5', men leze 138'6', het jaar waarin het huwelijk tusschen Jadwyga en Jagello werd gesloten. In 1569 werden Polen en Litauen vereenigd op den Rijksdag te Lublin. Het jaar 1863 heeft een grooten opstand in Polen gezien, terwijl op 20 April 1919 Vilnius voor de eerste keer, niet definitief, door de Polen werd bezet. Over de kleine wapenzegeltjes valt na deze bespreking niets meer te vertellen: weer de adelaar en de Vytis.

Ook de opdrukserie toont ons weer de beide wapens. Eveneens het inschrift Srodkowa LITWA, Midden Litauen is op deze zegels, gelijk op alle andere, te lezen.

Twee zeer bijzondere zegels zijn echter de 3 Mark en de 5 Mark van 1921. Op de 3 Mark ziet men niet de Vytis zijn strijdros berijden, neen de Poolsche adelaar zit hier goed en wel – te paard. Op te merken valt, dat de adelaar nog een kroon draagt, de oude 'dracht' derhalve van het dier. Natuurlijk bedoelde men met dit zegel de vereeniging van het land van den Vytis, Litauen en het land van den adelaar, Polen, te symboliseren.

De 5 Mark is al even zonderling. Op het in vieren verdeelde schild vinden we links boven en rechts onder den adelaar, in den beide andere hoeken den Vytis, terwijl het hartschild een Mariafiguur met het Kindeke Jezus vertoont – schijnbaar op de vlucht. Toch niet voor Żeligowski? De bedoeling is niet duidelijk te noemen.

Er verschenen nog heel wat andere zegels van Midden Litauen, welk land een werkelijk zeer aardig verzamelgebied vormt, de bespreking vindt men echter grootendeels in dit verhaal verwerkt.

Alleen willen wij hier nog wijzen op het slot Tyschkewitsch, dat wij op indrukwekkende wijze vinden afgebeeld met, wat de Duitschers noemen 'Froschperspektive', wij kijken er van uit de diepte tegenop.

Ongetwijfeld staat Litauen in deze 'Midden Litauen kwestie', welke reeds jaren lang een geregeld gesprek op de volkenbondvergadering uitmaakt, niet zwak, integendeel naar onze meening.

Maar – hoewel niets afdoende aan de juridische positie – de moreele sterkte is ongetwijfeld sterk geschaad door het eigen optreden van Litauen in 1923. Immers op 23 Januari van dat jaar werd plotseling het krachtens het vredesverdrag van Versailles, onder bestuur van den volkenbond staande Memelgebied door Litausche troepen bezet. Onder den Litauschen naam, Klaipėda, werd het later ingelijfd bij Litauen, al behield het gebied, waar vrijwel de geheele bevolking Evangelisch is, in tegenstelling met het Katholieke eigenlijke Litauen, en wat taal betreft, slechts de kleinst mogelijke meerderheid Litausch is, nl. 50,6%, een zekere mate van zelfbestuur.

Het platteland is vrijwel geheel Litausch, de hoofdstad Memel echter bijna geheel Duitsch.

De annexatie gaf aanleiding tot een stortvloed van uiterst smakelooze zegels, met talrijke opdrukken.

Alleen de tweede definitieve uitgave is wel interessant. Vonden we op de eerste alleen het wapen van Litauen, de tweede geeft ons een anker te zien, als symbool van de scheepvaart. Memel immers, gelegen aan de monding van de Danga, is een belangrijke haven. In meerdere teekeningen zien wij de haven afgebeeld. Ook de vuurtoren is op de zegels te vinden, zoowel op die van Memel, als die van Litauen.

Immers de annexatie gaf aanleiding tot een serie herinneringszegels. Wij vinden daar behalve eenige elders besproken bouwwerken o.a. het wapen van Litauen, den

Vytis, en het wapen van het aloude Memel, den burcht.

De verkrijging van Memel vond plaats tijdens het presidentschap van Stulginskis, terwijl Ernestas Galvanauskas minister-president was. Deze had al het zevende ministerie gevormd.

Boven is reeds het eerste, dat van Voldemaras, vermeld. Ook is verder medegedeeld dat de tweede minister-president Sleževičius was. Hij werd echter reeds op 12 Maart 1919 vervangen door Dovydaitis. Op 2 December 1886 te Runkiai, Višakis, geboren, was **Pranas Dovydaitis** precies een maand voorzitter van den ministerraad. Hij was niet alleen politicus, doch ook een man van de wetenschap, zoodat hij geruimen tijd een professoraat bekleedt. Hij werd als minister-president opgevolgd, door den man die tevens zijn voorganger was, **Mykolas Sleževičius**.

Dit vierde ministerie was aan het bewind van 12 April 1919 tot 7 October 1919, om toen plaats te maken voor het eerste ministerie **Ernestas Galvanauskas.** Deze staatsman werd in 1882 te Vabalninkai, district Biržai, geboren. In de politiek vindt hij zijn plaats aan de rechterzijde. Reeds had hij het ministerschap bekleed, doch thans werd hij tevens voorzitter van het vijfde ministerie, dat aan het bewind was van 7 October 1919 tot 19 Juni 1920.

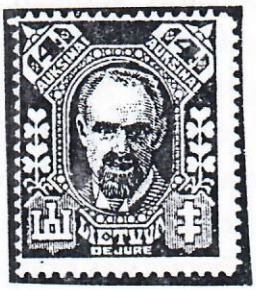

Zijn opvolger was **Dr. Kazys Grinius**, die als premier aanbleef van 19 Juni 1920 tot 2 Februari 1922 – het eerste ministerie derhalve, dat eenigen levensduur had!

Grinius, in 1867 te Sasnava, district Mariampolė, geboren, behoorde tot de linkerzijde. Onder zijn bewind kwam op 12 Juli 1920 de vre-

de met de Soviets tot stand te Moskou, waarbij Rusland 't recht van Litauen op Vilnius erkende.

In November 1921 kwamen de eerste vliegzegels van Litauen uit; op de zegels van de eene serie, bestemd voor den vliegdienst Kaunas-Königsberg, zien wij een gevleugelden posthoorn, op de andere serie, waarop wij een engelfiguur met een vliegtuig zien, komt naast de aanduiding: Oro Paštas, luchtpost, nog het woord Isteigimas voor. De zegels werden nl. uitgegeven ter gelegenheid van de instelling, Isteigimas, van een geregeld vliegverkeer.

(wordt vervolgd)

CHOLERA-POST EN DE BALTISCHE STATEN

ANDRÉ DE BRUIN

Algemeen

Wellicht is het beter te praten over gedesinfecteerde of ontsmette post, maar gewoonlijk scheren we alles over één kam en spreken we van cholera-post.

Aanleiding

Wat is de aanleiding tot dit artikel? Eigenlijk heel eenvoudig, enige tijd geleden kocht ik op een veiling in Duitsland een reispas, waarmee een duitse matroos, die met zijn schip in 1831 schipbreuk had geleden op de stranden van Dagö (het eiland gelegen voor Hapsal, in het toenmalige gouvernement Estland), in de gelegenheid werd gesteld over zee en land de terugreis naar huis (Elsfleth/Weser) te maken. De reispas is tweetalig (Russisch en Duits) en derhalve met een beetje goede wil ook door mij te lezen. Het geheel is onhandig groot, op A2-formaat als folio uitgevoerd, en op de volgende pagina's zijn enige bladzijden verkleind afgedrukt.
Op de voorzijde (hier in de Duitse versie afgedrukt) kunnen we met enige moeite lezen:

> 'dat eenieder die dit reisdocument wordt getoond vrije doortocht moet verlenen aan:
> de *Oldenburgse onderdaan, matroos van het bij het eiland Dagö gestrande koopvaardijschip Elise Amalie, genaamd Hermann Hertung, die zeewaarts naar het buitenland reist.*'

Het geheel is ondertekend op het Russisch origineel door Baron Von der Pahlen in de stad REVAL en wel op 4 oktober 1831. Rechtsonder wordt de matroos zodanig beschreven dat hij naar verwachting herkenbaar is (grootte, kleur ogen, haar, kortom alle uiterlijke kenmerken).
De binnenzijde van het document toont de genummerde toestemming tot doorreis van een groot aantal plaatsen, te weten: Pernau (8 oktober 1831), Swi(e)nemünde, Stettin, Berlijn, Groβ Lafferde (grensovergang) (6 december 1831) (hier werd de verdere doorreis beperkt tot vier dagen en wel over Hildesheim, Hannover, Nienburg en Bremen) en Bremen (9 december 1831). Steeds werd toestemming verleend een bepaalde route naar een volgende benoemde plaats af te leggen, waarna men zich aldaar wederom moest melden. Wat echter mijn aandacht trok, was het feit dat ook 's mans gezondheid werd vastgesteld en

Transl.

Auf Befehl

Sr. Kaiserlichen Majestät

Nicolai des Ersten,

Selbstherrschers aller Reussen,

&c. &c. &c.

Allen und jeden, denen daran gelegen, wird hiemit kund und zu wissen gethan, daß Vorzeiger dieses [illegible]

Urkund dessen und zu [illegible] freien Reise ist [illegible] dieser Paß, ~~durch den~~ [illegible], unter Seiner Kaiserlichen Majestät Insiegel, ertheilet worden. [illegible] den 4. October 1831.

Seiner Kaiserlichen Majestät, meines Allergnädigsten Herrn, General-Lieutenant, Senateur, Kriegs-Gouverneur von Riga, General-Gouverneur von Liv-, Ehst- und Kurland, Curator des Dörptschen Lehrbezirks, Ritter des St. Annen-Ordens erster Klasse mit Brillanten, des Großkreuzes des St. Wladimir-Ordens zweiter Klasse, des St. Georg-Ordens dritter Klasse, des Preussischen Ordens pour le merite und des rothen Adler-Ordens zweiter Klasse, Commandeur des Großkreuzes des Schwedischen Schwert-Ordens: gezeichnet: *Baron von der Pahlen.*

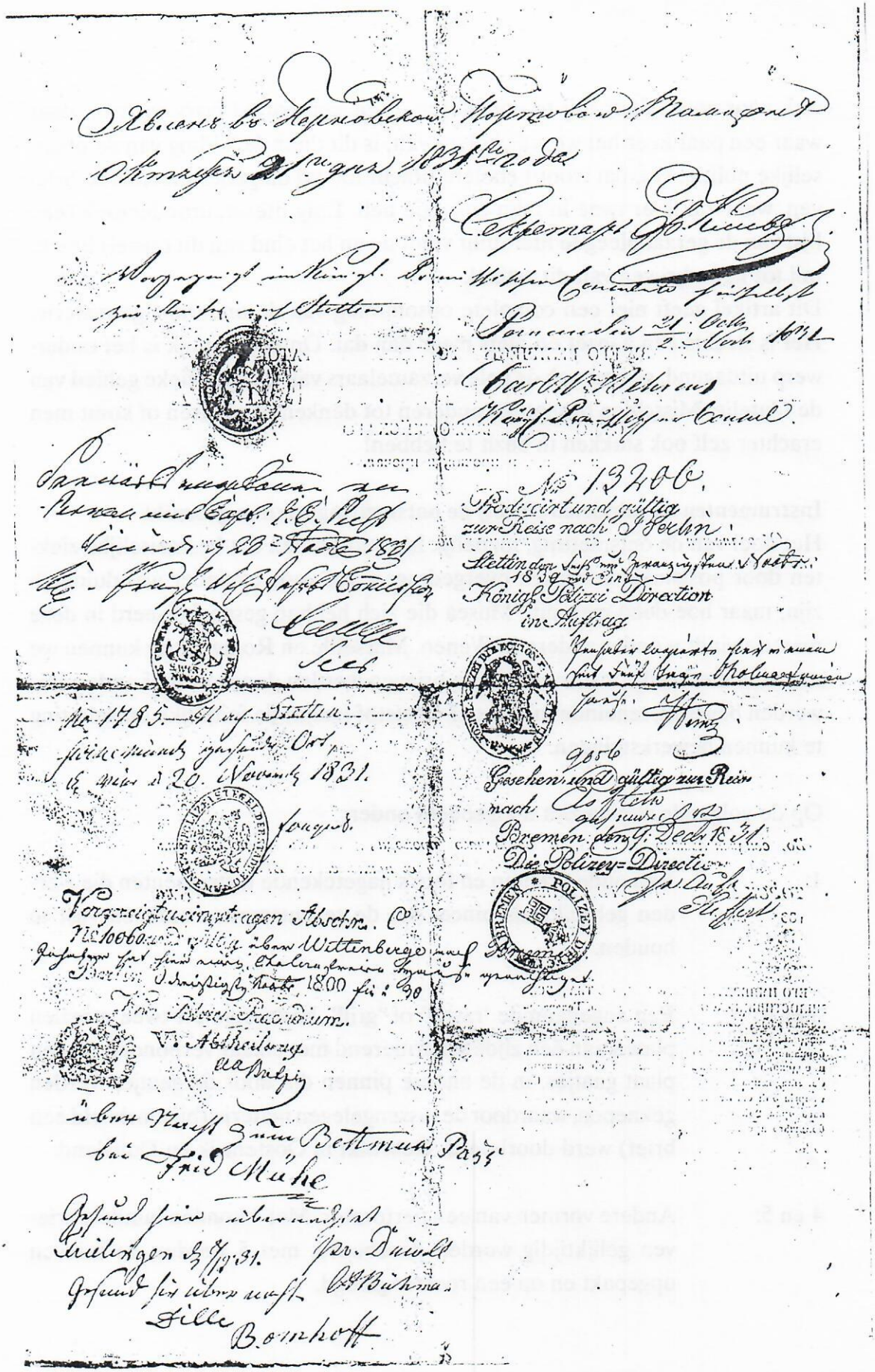

wel, voor zover door mij te ontcijferen, door een aantal *herbergiers* en daar waar een paar keer het woord cholera valt, is dit door de leiding van de plaatselijke politie. Nu, dat woord cholera bracht mij bij de gedesinfecteerde brieven, waarvan ik er twee in mijn collectie heb. Enig literatuuronderzoek (een lijst van de geraadpleegde literatuur vindt u aan het eind van dit opstel) bracht mij tot het schrijven van dit artikel.
Dit artikel geeft niet een complete opsomming van de onderhavige materie. Het is slechts een aanzet en niets meer dan dat. Ontegenzeglijk is het onderwerp uitdagend, gezien ook de vele verzamelaars van dit specifieke gebied van de filatelie. Misschien brengt het anderen tot denken of speuren of komt men erachter zelf ook stukken in bezit te hebben!

Instrumenten en middelen die bij de ontsmetting werden gebruikt
Het doel van de ontsmetting, namelijk het voorkomen dat besmettelijke ziekten door poststukken werden overgedragen, zal voor eenieder wel duidelijk zijn; maar hoe deed men dit? Musea die zich hebben gespecialiseerd in deze materie vindt u onder andere in Wenen, Marseille en Rome. Daar kunnen we nog zien met welke instrumenten de brieven werden doorboord of anderszins werden bewerkt, teneinde met gas of vloeistof (azijn) de feitelijke ontsmetting te kunnen bewerkstelligen.

Op de volgende pagina ziet u afgebeeld onder:

1: Van oude prenten en foto's nagetekende instrumenten die werden gebruikt als pincet om de te ontsmetten stukken vast te houden.

2 en 3: Een zogenaamde 'rastel' of 'grill', bestaande uit twee metalen platen aan één zijde scharnierend met elkaar verbonden. In één plaat gaatjes, in de andere pinnen die door de gaatjes werden geknepen, waardoor de tussengelegen materie (bijvoorbeeld een brief) werd doorboord. Gebruikt in Oostenrijk en Duitsland.

4 en 5: Andere vormen van een perforator. Met 4 konden bundels brieven gelijktijdig worden doorboord, met 5 werden de brieven opgepakt en op een rooster gelegd.

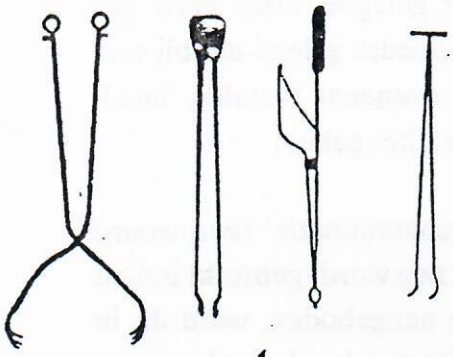

1.

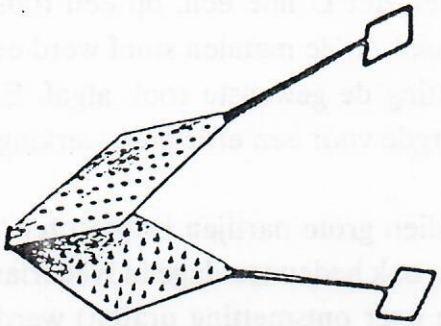

2.

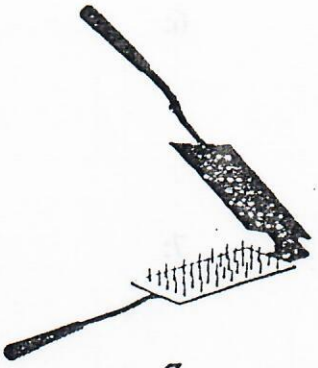

3.

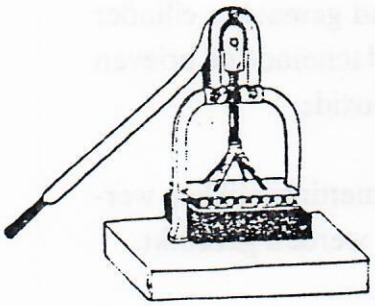

4.

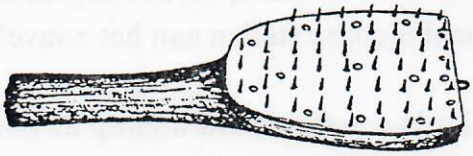

5.

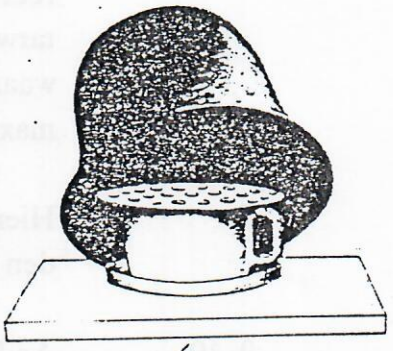

6.

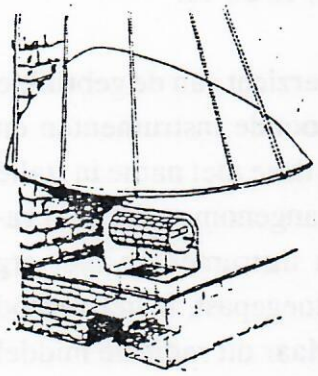

7.

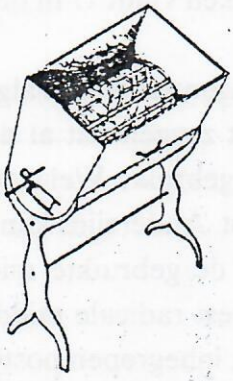

8.

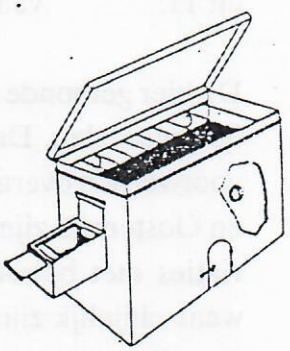

9.

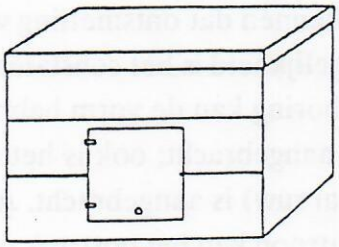

10.

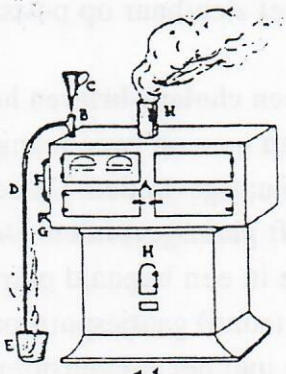

11.

6: Hier ziet U hoe een, op een rooster gelegde, brief werd 'gerookt'. In de metalen stoof werd een poeder gelegd dat bij verhitting de gewenste rook afgaf. Een eveneens metalen 'hoed' zorgde voor een efficiënte werking van het geheel.

7: Indien grote partijen brieven ter 'decontaminatie' (een woord dat ook heden ten dage in Nederland nog wordt gebruikt indien we over ontsmetting praten) werden aangeboden, werd dit in een soort 'open haard' gedaan, waarbij zwavelrook werd gegenereerd door een mengsel van zwavel, salpeter (kaliumnitraat) en tarwezemelen te verbranden. De van draad gemaakte cilinder waarin de brieven zaten, werd rondgedraaid teneinde de brieven maximaal bloot te stellen aan het zwaveldioxide.

8: Hier ziet U een standaard waarop de ontsmettingsblikken werden bewaard als ze niet in de 'open haard' werden gebruikt.

9, 10 en 11: Andere, meer geavanceerde mogelijkheden ter decontaminatie van poststukken vindt U in de figuren 9, 10 en 11.

De hier getoonde afbeeldingen geven een algemeen overzicht van de gebruikte hulpmiddelen. Dat wil niet zeggen dat al de hier getoonde instrumenten en voorwerpen overal werden gebruikt. Wel staat vast dat deze met name in Italië en Oostenrijk zijn toegepast. Anderzijds kan worden aangenomen dat veel variaties met betrekking tot de gebruikte middelen en instrumenten niet erg waarschijnlijk zijn. Het meest radicale middel dat is toegepast, is het verbod van elk doorgaand verkeer, inbegrepen postverkeer. Maar dit radicale middel laat zich niet zichtbaar op poststukken tonen!

Hoe kan men cholera-brieven herkennen?

Feitelijk kan men op twee manieren herkennen dat ontsmetting van poststukken heeft plaatsgevonden. De eerste mogelijkheid is het constateren dat doorboring heeft plaatsgevonden. Deze doorboring kan de vorm hebben van driehoekjes die in een bepaald patroon zijn aangebracht; ook is het mogelijk dat alleen een (rond) gaatjespatroon (meestal ruw) is aangebracht. Al dan niet in combinatie met het aangetroffen gatenpatroon kan het poststuk ook zijn voorzien van een 'decontaminatie-stempel', -zegel of handgeschreven aantekening.

Ontsmetting vond plaats op de lokatie van verzending, bij een grensovergang of in de plaats van aankomst.

Relevante stempels in relatie tot de baltische staten

Beperken we ons v.w.b. de baltische staten tot de periode rond 1830, dan kunnen we een aantal theoretische mogelijkheden onderscheiden:

Plaats van verzending:	Rusland
Grensovergang:	Rusland-Duitsland, over land of over zee
	Duitsland-Nederland (of een ander land)
	direct over zee naar welk land dan ook
Plaats van aankomst:	kan in elk land zijn

Door bestudering van de beschikbare literatuur ben ik tot de nu volgende opsomming gekomen.

Rusland

De in Rusland gelegen ontsmettingsplaatsen beperken zich hoofdzakelijk tot het zuidelijk deel van dit land (Bessarabië, Krim en Moldavië). Quarantainestations zijn bekend in St. Petersburg, Archangelsk, Kronstadt en nog enkele andere plaatsen, maar tekenen van post-decontaminatie aldaar zijn tot op heden niet gemeld. Concluderend kan met een grote mate van zekerheid worden gezegd dat stempels of andere postmerken vanuit de baltische gouvernementen niet voorkomen.

Indien ook Memel-verzamelaars in dit artikel geïnteresseerd zijn, is het voor hen van belang te weten dat in Memel vier stempels, of dienstzegels in gebruik zijn geweest. Afbeelding 1 toont een dienstzegel dat bekend is op een brief van 25 mei 1831 van Memel naar Reims. Afbeelding 2 toont een zogenaamd 'negatief' stempel met witte adelaar, eveneens bekend op brieven van Memel naar Reims (juni 1831). Dit laatste stempel komt voor met en zonder ruwe perforatiegaten. Afbeelding 3 en 4 tonen wederom dienstzegels, waarbij het gebruik van 3 bekend is in 1831.

1

2

3

4

Grensovergang over land Rusland (baltische gouvernementen)-Duitsland (Pruisen)

Een aantal grensovergangen is mogelijk. In relatie tot post uit de baltische gouvernementen is echter alleen de plaats Nimmersatt van belang. Van deze plaats zijn twee min of meer gelijkvormige stempels bekend: afbeelding 1 met een doorsnede van 28 mm; afbeelding 2 met een doorsnede van 23 mm. Beide stempels zijn gebruikt in 1831. Brieven zijn bekend uit Reval, Riga, Dorpat, Pernau en Libau, al dan niet voorzien van perforatiegaten. Aangezien afbeeldingen van deze stempels ook voorkomen in het standaard-stempelboekwerk van ons lid Witold Fugalewitsch, moet ik aannemen dat ook uit de Litouwse gouvernementen cholerapost via Nimmersatt bekend is. Afgebeeld is ook een poststuk uit het bekende 'Loopuyt-archief' en wel gedateerd 17 juni 1831 en verzonden van Pernau naar Schiedam. Zoals u ziet, komen diverse portostempels en grensovergangsstempels voor.

1

2

Grensovergang overzee Rusland-Duitsland

Een brief van Riga uit 1831 is bekend, die via Stettin naar Treptow is gelopen. Aangebracht werd het zwarte rechthoekige stempel (50 × 20 mm) zoals hieronder is afgebeeld. De volledige tekst luidt: 'desinficirt Kön(iglich) : Pr(eussisches) : Ob(erlandes) : Ger(icht) : zu : Stettin.'

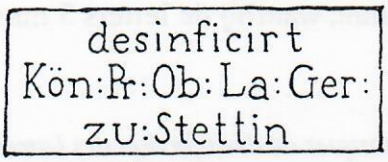

Bekend is overigens een brochure die waarschuwt tegen besmetting vanuit Riga. Deze waarschuwing werd verstuurd van Kiel naar Maldorf op 6 januari 1831 en is zelf voorzien van een rood lakzegel met de tekst: 'Königliches Sanitäts Collegium' met daarop het wapen van Sleeswijk-Holstein.

Nederland

Nederland kent een zevental 'zuiveringsstempels'. Deze zijn uitvoerig beschreven door P.C. Korteweg. Voor brieven naar Nederland komt naar mijn mening alleen het zuiveringsstation Arnhem in beeld; brieven die via Nederland doorgestuurd werden naar bijvoorbeeld Engeland kunnen (ook) voorzien zijn van

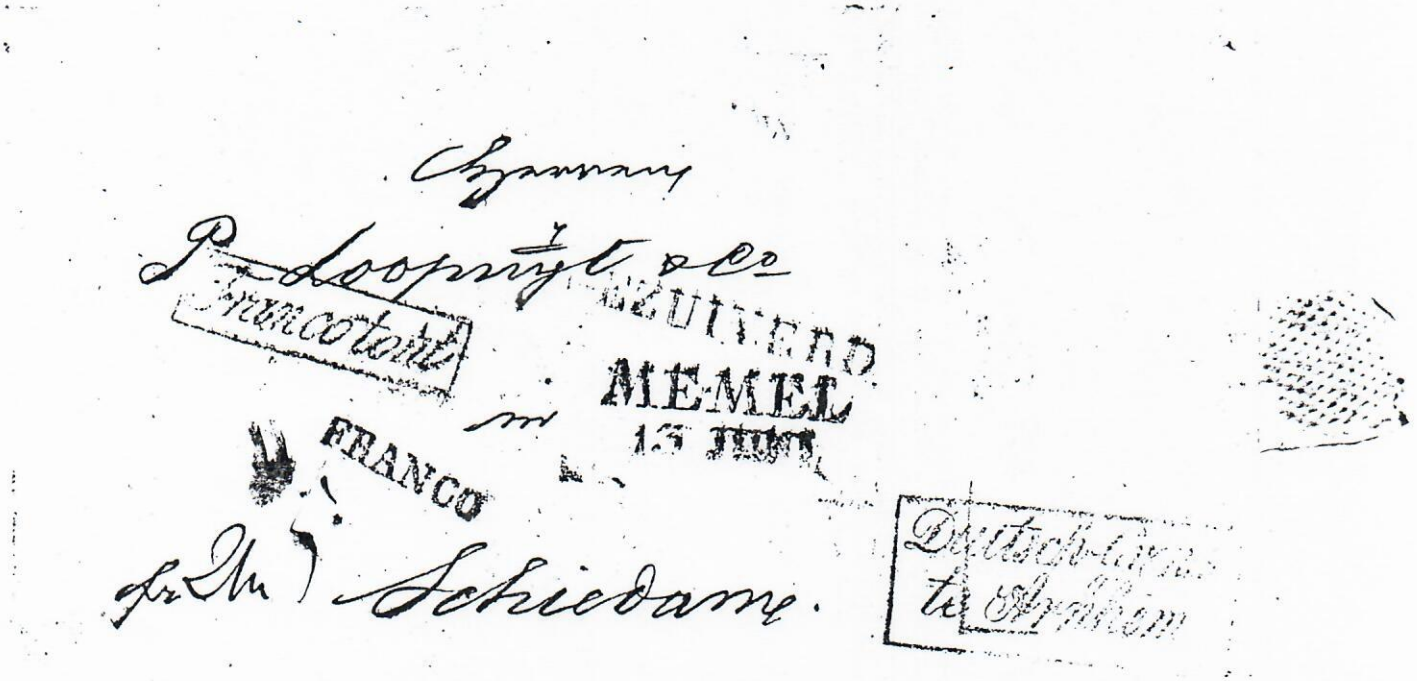

zuiveringsstempels van Brielle. Van deze laatste plaats komen stempels in diverse uitvoeringen voor, beschreven in *P.T.T. Nieuws* van 1953. Bekend is een brief uit Riga naar Londen uit 1832 met daarnaast handgeschreven 'England /over Brielle'.
De brief van de vorige bladzij komt uit Libau en is wederom uit het Loopuyt-archief. Het 'GEZUIVERD'-stempel is in rood aangebracht te Arnhem. De lengte van het stempel is 42 mm, waarbij de letters 5 mm hoog zijn.

Literatuuroverzicht

1 Lucien P. Herlant: *Les marques de désinfection des lettres à l'Etranger et en Belgique.*
2 Giorgio Migliavacca: *Russian Practices of Desinfecting Mail Received From Infected Zones.*
3 Karl Meyer: *Desinfected Mail.*
4 J. Sijmens: *De verrekening van de ontsmettingskosten te Trieste.*
5 *P.T.T. Nieuws 1953: Cholera-brieven.*
6 P.C. Korteweg: *300 jaar aanwijzingen, postmerken en poststempels in Nederland*, 1957.
7 W. Fugalewitsch: *Pašto Antspaudai.*

DE LETSE BRIEFKAARTEN, EEN AFGESLOTEN HOOFDSTUK? - II

Onder deze titel werd in ons vorige blad op de pagina's 32-35 onder andere melding gemaakt van ambtelijk bijgefrankeerde Letse briefkaarten.
Uit de collectie van de auteur, dhr. Harry von Hofmann, stamt onderstaande briefkaart.

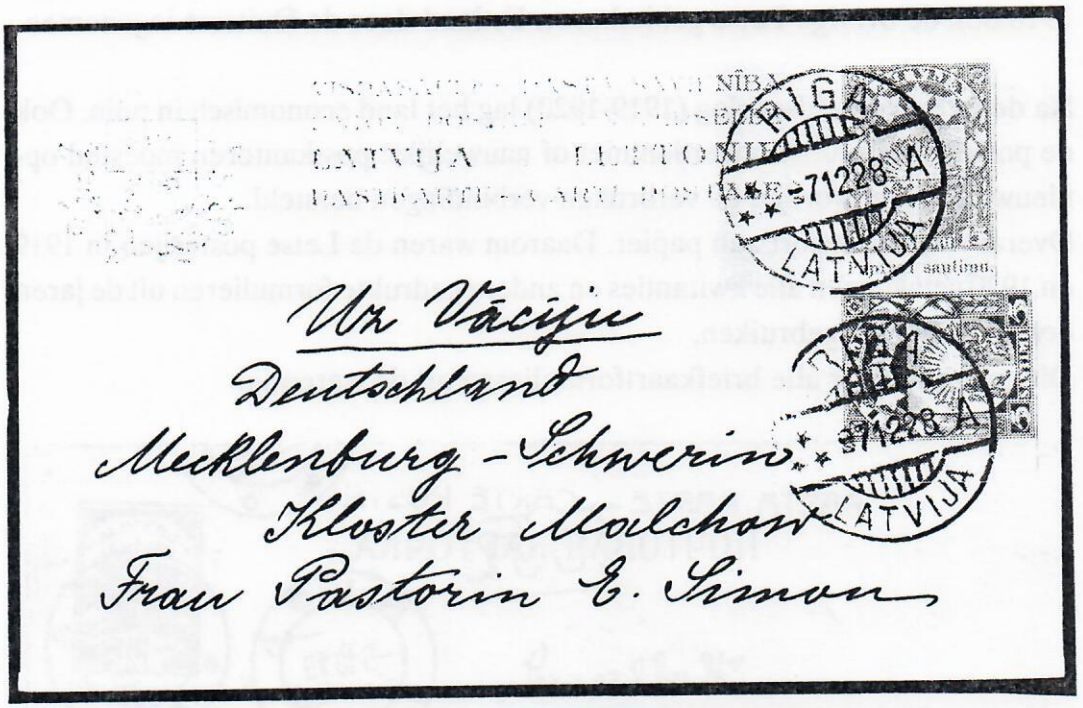

♦ Buitenland-briefkaart van 15 santimu van Rîga naar Duitsland, 7 december 1928. Ambtelijk bijgefrankeerd met 5 santimi tot 20 santimu, noodzakelijk door de portoverhoging van 1 april 1928.

DE LETSE BRIEFKAARTFORMULIEREN, 1918-1922

NIKOLAJS JĀKIMOVS

Vóór de verovering van Koerland door Duitse troepen, midden 1915, werden personeel en inventaris van vele in dat gebied gelegen postkantoren overgebracht naar Lijfland of dieper in Rusland gelegen streken.
Na de bezetting van Koerland werden in de tweede helft van 1917 en begin 1918 ook de overige Letse gebieden en Estland door de Duitsers ingenomen.

Na de Letse vrijheidsoorlog (1919-1920) lag het land economisch in puin. Ook de postdiensten functioneerden niet of nauwelijks: postkantoren moesten opnieuw ingericht worden en verbroken verbindingen hersteld.
Overal was een tekort aan papier. Daarom waren de Letse posterijen in 1919 en 1920 gedwongen alle kwitanties en andere gedrukte formulieren uit de jaren ervoor te blijven gebruiken.
Dit gold ook voor alle briefkaartformulieren uit de tsarentijd.

♦ Afbeelding 1. Russisch briefkaartformulier, voorzien van het stempel PASTA KARTE – CARTE POSTALE, Rîga, 6-10-1919.

(Bij briefkaartformulieren gaat het dus om kaarten zonder ingedrukt zegel. In-

dien wel een ingedrukt zegel op de kaart aanwezig is, spreekt men van een postwaardestuk.)

Een deel van deze briefkaartformulieren werd met een rubberstempel voorzien van de tekst PASTA KARTE – CARTE POSTALE. Hiervan zijn drie typen bekend:

a 71½ × 3 mm, zonder streepje tussen de Letse en de Franse tekst;
b 73½ × 3 mm, met streepje;
c 74½ × 3 mm, met streepje (afbeelding 1).

Oude, door de posterijen uitgegeven, briefkaartformulieren die zich nog onder particulieren bevonden, werden ook zonder dit stempel gebruikt (afbeelding 2).

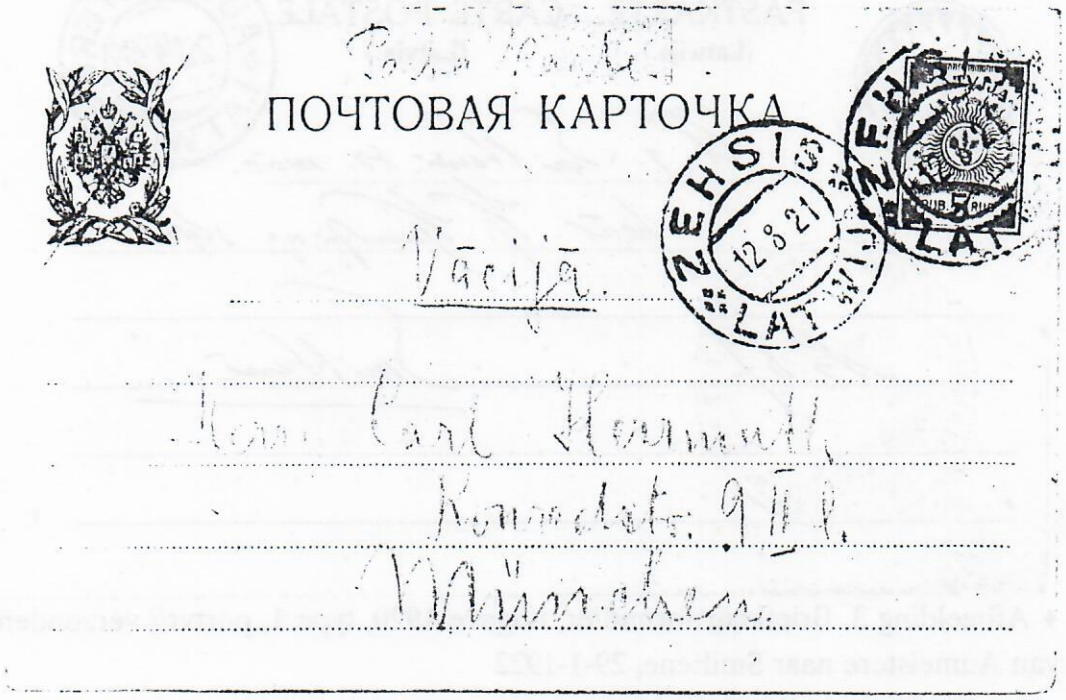

♦ Afbeelding 2. Russisch briefkaartformulier met geschreven 'Pasta Karte', Zehsis, 12-8-1921.

De *Michel* catalogus vermeldt deze uitgave onder nummer P I, maar geeft daarbij een foutieve verklaring. De afgebeelde briefkaart uit de tsarentijd zou met een handstempel en inkt op het wapen en de zegelindruk overdrukt zijn. Feitelijk is slechts de tekst PASTA KARTE – CARTE POSTALE met een handstempel aangebracht.

In 1920 verscheen het eerste briefkaartformulier uitgegeven door de Letse

posterijen. Linksboven treffen we het staatswapen aan; daarnaast de tekst:

PASTKARTE.	CARTE POSTALE.
(Latwija.)	(Latvia.)

We onderscheiden twee typen:
- Type 1: lengte van de tekst 70,5 mm; formaat van de kaart 139 × 89 mm; grof, bruinig karton; letters in zwarte inkt (afbeelding 3);
- Type 1: lengte van de tekst 66 mm; formaat van de kaart 139 × 90 mm; gladder, dunner karton; letters in grijszwarte inkt;

♦ Afbeelding 3. Briefkaartformulier, uitgave 1920, type 1, portvrij verzonden van Aumeistere naar Smiltene, 29-1-1922

Ook hier geeft de *Michel* catalogus onjuiste informatie. De toevoeging '(20 kap.)' bij nummer P II is onterecht. Deze uitgave is namelijk zonder zegelindruk. De opgeplakte zegel van 20 kap. vormde het briefkaarttarief in de periode 1 april - 31 juli 1920.

Bij de emissie van 1921 ontbreekt het staatswapen. De tekst is weer:

PASTKARTE.	CARTE POSTALE.
(Latwija.)	(Latvia.)

Als typen onderscheiden we:

- Type 1: eerste regel 80 mm; kaartformaat 139 × 90 mm; glad karton; 6 adresregels;
- Type 2: eerste regel 75 mm; kaartformaat 139 × 90 mm; 5 adresregels;
- Type 3: eerste regel 65,5 mm; kaartformaat 140 × 90 mm; blauwgrijs karton; 6 adreslijnen; tekst in vette letters.

In 1922 verscheen een uitgave ter gelegenheid van de internationale tentoonstelling in Rîga, 11-25 juni. Het vignet van de tentoonstelling linksboven is in rood gedrukt (afbeelding 4).

♦ Afbeelding 4. Briefkaartformulier met vignet. Met postwagon Leepaja-Rîga vervoerd naar Smiltene, 24-8-1922

In hetzelfde jaar verscheen een nieuwe uitgave met linksboven het staatswapen in een nieuwe uitvoering. Tevens een vierregelige tekst in Lets en Frans.
De typen zijn:

- Type 1: links op de kaart staat verticaal de tekst: 'Apg. Sab. 'LATVIJAS EKSPORTS', Rîgā (afbeelding 5);
- Type 1*a*: met drukfout CAKTE i.p.v. CARTE;
- Type 2: zonder de verticale tekst (afbeelding 6).

Beide typen op grijs karton in verschillende dikten. Kaartformaat 140 × 90 mm.

♦ Afbeelding 5. Briefkaartformulier 1922, type 1, verzonden van Rīgā naar Wiesbaden, 11-4-1923

♦ Afbeelding 6. Briefkaartformulier 1922, type 2, portvrij verzonden van Smiltene naar Strenči, 17-8-1922

In de eerste jaren van de Letse onafhankelijkheid waren de postvoorschriften nog zoals in de tsarentijd. Zo gold voor overheidsdiensten en de kerken nog portvrijdom.
Pas in 1923, na de geldhervorming, werden door de Letse posterijen briefkaarten met ingedrukt zegel (postwaardestukken) uitgegeven; van meet af aan voor zowel binnenlandse als buitenlandse correspondentie.
De mogelijkheid bestaat dat nog meer briefkaartformulieren zijn uitgegeven.

Naschrift

Dit artikel werd voor ons uit het Lets vertaald door dhr. Josef Rau, waarvoor onze dank.
Nederlandse bewerking en illustraties: Ruud van Wijnen.

Toevoeging

De heer Jākimovs vermeldt hierboven slechts de jaren van uitgifte. Uit mijn verzameling een lijstje met de vroegst gevonden afstempelingen. Voor aanvullingen houd ik me aanbevolen.

Met stempel PASTA KARTE – CARTE POSTALE:

a 16-6-1920
b
c 6-10-1919

Met staatswapen (1920):

a 29-12-1921
b 13-11-1920

Zonder staatswapen (1921):

1 11-9-1921
2
3 11-4-1922

Tentoonstelling (1922):

3-6-1922

Nieuwe staatswapen (1922):

1 14-10-1922

1*a* 4-11-1922
2 17-8-1922

RvW

André de Bruin zoekt voor studiedoeleinden zoveel mogelijk zegels van de Berlijnse emissies van Litouwen (de zegels met het Vytis-embleem). Ook de paar zegels in dit type die in Kaunas gedrukt zijn, zijn welkom. André de Bruin, Ten Passeweg 10A, 8084 AN 't Harde, tel. 05255 - 3124.

Waarschuwing!
Het is gebleken dat de Sovjet-douane zich de laatste tijd (ondanks alle perestroika...) bijzonder formeel (pesterig is misschien een beter woord) opstelt tegenover post naar de baltische republieken. Als u wilt voorkomen dat uw brief terugkomt met een strookje 'Retour. Interdit', in beslag wordt genomen of zelfs spoorloos verdwijnt, stuur dan geen grote pakketten, verzend alles aangetekend, en sluit vooral geen geld bij! Een vervelend en duur advies natuurlijk, maar misschien breken ooit andere tijden aan.

DE EERSTE ENVELOPPE MET INGEDRUKT ZEGEL VAN DE REPUBLIEK LETLAND

uitgegeven op 24 december 1990

NIKOLAJS JĀKIMOVS

Al in de morgen was een groot aantal verzamelaars aanwezig in het vijftigste postdistrict van Rîga, waar door het ministerie van Posterijen de enveloppe met ingedrukt zegel in de verkoop werd gebracht.
Ontwerper van dit postwaardestuk is de kunstenaar Gunārs Kirke. Afgebeeld is een wapperende Letse vlag in de kleur karmijn. De achtergrond is violet. Tekst: 'Latvija'. De zegelgrootte bedraagt 40×27 mm.

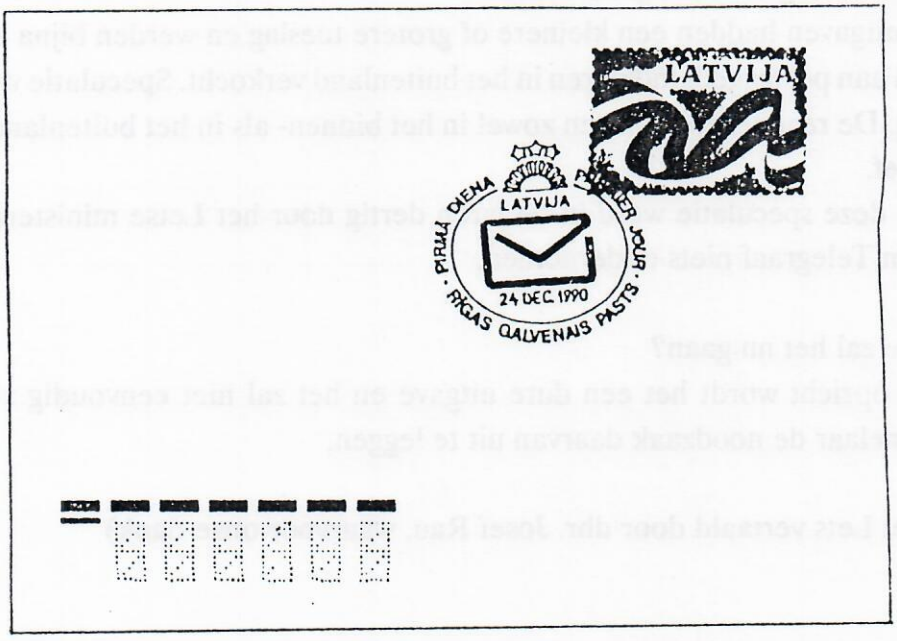

In het zegel is geen nominale waarde aangegeven, maar sinds 1 januari 1991 bedraagt het briefporto in de Republiek Letland 15 kopeken.

De tekst op de achterzijde van de enveloppe luidt (in vertaling): 'Zonder verdere kosten voor correspondentie geldig in Letland, Litouwen en Estland.
Onderaan op de achterzijde staat nog: 'Latvijas Republikas Sakaru Ministrija / Ontwerper Gunārs Kirke / Sturm Druck, Bremen, BDR, 1990.'

Aan het publiek werden, 2 stuks per persoon, bij elkaar 700 enveloppen ver-

kocht. Na enige uren was men uitverkocht. De prijs bedroeg 80 kopeken per stuk.
Deze uitgave kan vanwege deze prijs slechts als souvenir beschouwd worden. Slechts enige enveloppen werden met de post verzonden.
Omdat het posttarief 15 kopeken bedraagt, moest voor de enveloppe zelf 65 kopeken betaald worden. Tot nu toe bedroeg de prijs voor een geïllustreerde enveloppe slechts 1 kopeke. Voor normaal gebruik is de nieuwe uitgave dus veel te duur.

In de onafhankelijkheidsperiode vóór 1940 gaf de Letse regering op verzoek van diverse organisaties postzegels met toeslag uit ten bate van deze fondsen: oorlogsinvaliden, 300 jaar Liepāja, het Čakste-, Meierovics- en Rainisfonds, tuberculosebestrijding, milities, hulpfonds voor verongelukte vliegers en voor de financiering van de Afrika-vlucht.
Deze uitgaven hadden een kleinere of grotere toeslag en werden bijna in hun geheel aan postzegelhandelaren in het buitenland verkocht. Speculatie was het gevolg. De reacties toen waren zowel in het binnen- als in het buitenland zeer negatief.
Tegen deze speculatie werd in de jaren dertig door het Letse ministerie van Post en Telegraaf niets ondernomen.

En hoe zal het nu gaan?
In elk opzicht wordt het een dure uitgave en het zal niet eenvoudig zijn de verzamelaar de noodzaak daarvan uit te leggen.

(uit het Lets vertaald door dhr. Josef Rau, waarvoor onze dank)

RECENSIES

Alfred Erich Senn, *Lithuania Awakening*.
uitg.: University of California Press; 1990
ISBN 0-520-07170-0; prijs ca. *f* 57,–

De auteur is hoogleraar geschiedenis aan de Universiteit van Wisconsin en heeft enige boeken en zo'n 100 artikelen over de geschiedenis en kultuur van Litouwen geschreven. A.E. Senn is een Amerikaan van Litouwse afkomst.
In dit boek wordt de ontstaansgeschiedenis en verdere ontwikkeling van de beweging Sajudis uitvoerig beschreven, vanaf het eerste begin in 1987 tot aan begin 1990. De auteur was in die periode regelmatig in Litouwen en was in staat de gebeurtenissen van nabij te volgen. Duidelijk wordt uit het boek dat Sajudis oorspronkelijk een beweging was van intellektuelen die de officiële geschiedschrijving van het Litouwen van de twintigste eeuw in twijfel trokken en, aangemoedigd door perestroika en glasnost, meer openheid van zaken wensten betreffende Litouwens recente verleden.
Het boek toont heel helder aan dat de gebeurtenissen van het afgelopen jaar (1990) niet volkomen onverwachts plaatsvonden, maar een gevolg waren van een ontwikkeling van Sajudis van een diskussiegroep van intellektuelen naar een brede volksbeweging, die, onder invloed van de concurrentie van de Litouwse Vrijheids Liga, meer en meer opschoof in de richting van onafhankelijkheid. Het boek is, voor mensen die het Engels machtig zijn, heel goed leesbaar en bovendien verluchtigd met diverse foto's uit de beschreven periode.

Georg von Rauch, *The Baltic States – Estonia, Latvia, Lithuania – The Years of Independence 1917-1940* (translated from the German).
uitg.: C. Hurst & Co. Ltd., London; (1974) 1987
ISBN 0-903983-00-1; prijs ca. *f* 70,–.

De auteur is vermoedelijk een Duits-Balt, wat zijn lichte vooringenomenheid ten faveure van de Duits-Balten verklaart. Los hiervan is het een gedegen boekwerk. In korte trekken wordt de geschiedenis tot aan het begin van de twintigste eeuw beschreven. De aanloop tot de onafhankelijkheid in 1918 wordt vrij uitvoerig weergegeven. In het boek komen vooral de politieke ontwikkelingen aan de orde. Verder wordt ingegaan op de rechten van de minderheden,

het onderwijs en de ekonomische ontwikkelingen in de diverse Baltische staten. Een goed beeld wordt gegeven van de politieke en militaire ontwikkelingen die leiden tot de Sovjetrussische bezetting van de drie Baltische staten in 1940. Achterin het boek zijn lijsten gegeven van de presidenten en premiers van de drie landen. Een nadeel van het boek is de wat hoge prijs ervan.

Martin van den Heuvel, *David versus Goliath – Het vrijheidsstreven van Estland, Letland, Litouwen.*
uitg.: Anthos, Baarn; 1991; 140 pp.
ISBN 90 6074 674 0; prijs ca. *f* 25,–.

De auteur studeerde geschiedenis aan de universiteit van Amsterdam en was later jarenlang verbonden aan het Oost-Europa Instituut van deze universiteit. Dit is een alleraardigst boekje dat, na een korte beschrijving van de periode van de onafhankelijkheid, vooral ingaat op de ontwikkelingen sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog, met name de periode vanaf 1985. In het bijzonder worden de ontwikkelingen van het afgelopen jaar in Litouwen nog eens apart belicht. Good value for money, zeker voor de niet-specialisten en/of algemeen belangstellenden.

Joop van Heeswijk

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

Uit Canada en Nieuw-Zeeland ontvingen we:

- *The Post-Rider* (nr. 28, nov. 1990), het blad van de Canadian Society of Russian Philately.
  De hoofdschotel wordt gevormd door twee artikelen: 'Documenten met betrekking tot de Russische post in Bulgarije' door G.D. Mehrtens, en Andrew Cronins 'Repolonizacja'. Dit laatste woord slaat op het streven om de oostelijke gebieden, die Polen aan het begin van de Tweede Wereldoorlog verloor dankzij de bezetting door het Rode Leger, weer bij Polen gevoegd te krijgen. Ook in het licht van de huidige ontwikkelingen in Oost-Europa een interessant artikel.
  Verder een overzicht van de 'Lietuvos Respublikos Paštas'-stempels en aangepaste Litouwse dagtekeningstempels van de hand van V. Bubnys.

Tussen al dit interessants door nog korte vermeldingen van poststukken van of naar Canada, Noord-Korea, Moldavië, Denemarken en Hamburg.
In zijn voorwoord gaat Andrew Cronin in op het teruglopende ledental van filatelistische verenigingen in de Sovjet-Unie (en elders). Nieuw elan is nodig en dè doelgroep is volgens hem: de mid-dertiger. Die is al enige tijd getrouwd, zijn kinderen zijn niet meer zó bewerkelijk èn hij is op zoek naar een intelligente hobby.
Wie de schoen past, ...

– ПОЧТА (nr. 9, dec. 1990), het blad van de Australia and New Zealand Society of Russian Philately.
Naast veel korte vermeldingen (o.a. twee poststukken Nieuw-Zeeland ↔ Estland, 1915 en 1925) een uitgebreid verslag van de Wereldtentoonstelling in Auckland.
Over de Russische stempels 'met de drie zwarte driehoekjes' worden interessante ideeën geformuleerd (o.a. door ons lid Ivo Steyn) en in een fraaie handelsbrief uit 1391 van Azov naar Venetië gaat het o.a. ook over Brusselse spruitjes...

Uitwisseling van verenigingsbladen is kort geleden ook overeengekomen met de Duitse 'Philatelistische Arbeitsgemeinschaft (afgekort: Arge) Rußland/ UdSSR' (p/a dhr. W. Nietsch, Spessartstraße 5, 5300 Bonn 1).
We ontvingen van hun blad ПОЧТА de nummers 51 en 52 (dec. '90/apr. '91). De bladen ogen zeer verzorgd en de inhoud geeft een goed beeld van de grote diversiteit aan verzamelgebieden.

– *Nr. 51.* 'Scheepspost op de Kaspische Zee' en een artikel over de zegels van Azerbaidzjan liggen nogal ver van ons eigen verzamelgebied, maar zijn zeker lezenswaard. In een bijdrage over de Sovjetrussische luchtpost komt, als vanzelfsprekend, Deruluft veelvuldig ter sprake en wordt een speciale kaart getoond van de eerste vlucht Königsberg-Rîga-Moskou van 15 juli 1927. Gerhard Hahne toont brieven uit Midden-Litouwen (1921) en Litouwen (1940-41). Ten aanzien van het eerste gebied gaat het om de Russische stempels met drie driehoeken die erop voorkomen; of de Duitse 'Durchlaufzensur' tijdelijk werd opgeheven na het Hitler-Stalin-Pakt is de vraag bij de post uit het tweede gebied.
– *Nr. 52.* Het artikel over Azerbaidzjan wordt vervolgd en u komt nog verder, mee met Russische expedities naar Siberië (16e/17e eeuw). De luchtpostbijdrage behandelt de wintervluchten van 1923. Dat er tijdens de Eerste

Wereldoorlog in Petrograd volop gecensureerd is, wordt nog eens duidelijk door een uitgebreid overzicht van stempels, stroken e.d.
Russische buitenland-brieven uit de periode 1850-1875 waren nogal eens voorzien van Franco- of Porto-stempels; het blad geeft een overzicht + een tarieflijst.

U kunt tegen vergoeding van porto- en kopieerkosten artikelen uit de hier besproken bladen aanvragen bij André de Bruin.

Aankondiging

Binnenkort verschijnt *Postal and Monetary History of Latvia, 1918-1945* van de hand van N. Jākimovs en V. Marcilger. De eerste auteur kennen we door zijn regelmatige bijdragen aan ons blad, en zijn kennis en speurzin staan garant voor een gedegen inhoud van het boek. Weliswaar geschreven in het Engels, maar voorzien van vele illustraties. Aan de orde komen o.a.: postzegels en fiscale zegels, briefkaarten, posttarieven, firmaperforaties, luchtpost, postspaarbank, pakketpost, diverse postale diensten, portvrije post, censuur, postale stempels en een overzicht van de uitgegeven munten en bankbiljetten.
Van harte aanbevolen!
Het boek, formaat A4 met circa 400 pagina's, wordt in Rotterdam vervaardigd en door Ruud van Wijnen gedistribueerd. De prijs bedraagt DM 60,– of *f* 70,– (inclusief verzending). Afgehaald in Rotterdam of in Geldermalsen tijdens onze bijeenkomsten: *f* 60,–.
Bestellingen bij Ruud van Wijnen, Groenendaal 31*B*, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859. Bij verzending per post betaling vooraf (*f* 70,–) op postgiro 2052090 t.n.v. R. van Wijnen te Rotterdam onder vermelding van 'Latvija '18-'45'.

RvW

Prof. V.K. Gupta, werkzaam bij het Nationaal Archief van India, heeft een boek geschreven over conservering, reparatie en vervalsing van postzegels en brieven. Het boek, getiteld *Conservation, restoration & expertization of stamps and covers*, kost 1200 Indiase rupees of Am. $ 75 en is te verkrijgen bij: B.D. Gupta, 140, S.F.S. Flats, Ahok-Vihar, Phase-IV, Delhi-110052, India.

DE BIJ DIT BLAD GEVOEGDE PLATTEGROND

J. GEUX

Bijgevoegde plattegrond is afkomstig uit het *Vademecum van Rîga*, jaargang 1928. Buiten een groot aantal advertenties van winkels en fabrieken in en rond Rîga bevat dit vademecum een groot aantal gegevens van uiteenlopende aard. Ook wat op het gebied van de filatelie. Wat er nu in 1991 nog van bestaat of over is, is moeilijk te zeggen of van hieruit niet te controleren. Misschien kunnen anderen daarover weer informatie geven.

Filatelistenvereniging: Rîgas filatelistu biedriba, Anglikanu 5.

Ambassades en/of consulaten: 25 vermeld, inclusief adressen, waaronder:
- Belgische consulaat, M. Miesnieku 1:
- Nederlandse consulaat, Aldaru 1; kabinet van de vice-consul: Domas 7.

Verder, zeer vreemd, bijna alle Zuidamerikaanse landen, de toenmalige Oosteuropese, USA, Engeland, Frankrijk, Duitsland, enz.

Hoofdpostkantoor: Aspazijas boulev. 15; openingstijden:
- kantoor 9.00-14.00;
- loketten 9.00-20.00;
- pakketpost 9.00-20.00; 's winters 9.00-14.00;
- telegram en telegraaf 9.00-20.00.

Rechtstreekse verbinding: ieder uur met de spoorwegen.

Postkantoren:
- Rîga I: Rēveles 35;
- Rîga II: L. Nometnu 2;
- Rîga III: Vitebskas 37;
- Rîga IV: Jelgavas 13*a*;
- Rîga V: Sarkandaugavā 30.

Alle kantoren zijn gesloten op 1 januari, 24 juni, 18 november.

Archieven:

1. Valsts vēsturiskais archivs, Pili 13;
2. Rīga pilsētas archivs, Skūnu 11;
3. Ministerie van Binnenlandse Zaken, Kalpaka boulev. 6.

Biblotheken:

1. Latvijas Valsts biblioteka, Pils 2;
2. Rīga pilsētas biblioteka, Rats ...;
3. Rīga pilsētas Missina biblioteka, Jekaba 18

en verder nog 9 bijkantoren.